

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับหัวข้อ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี
2. โครงการรณรงค์เพื่อป้องกันยาเสพติด โรงเรียนสังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัด ชลบุรี
3. ความรู้เกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด
4. ความหมายและความสำคัญของการประเมิน
5. การประเมินโครงการแบบจำลองชิปปี้ (CIPP model)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อมูลเกี่ยวกับเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จัดตั้งขึ้นตามพระราชกฤษฎีกา จัดตั้งเทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2534 โดยยกฐานะพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลอ่าวอุดม อ.สัตหีบ และพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลบางละมุง อำเภอบางละมุง รวมกันเป็นเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ประกอบด้วย 5 ตำบล 24 หมู่บ้าน คือ ตำบลทุ่งสุขลาทั้งหมด และบางส่วนของตำบลสุรศักดิ์ ตำบลหนองขาม ตำบลบึง อำเภอสัตหีบ ตำบลบางละมุง อำเภอบางละมุงจังหวัดชลบุรี มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 109.65 ตารางกิโลเมตร พื้นที่โดยทั่วไปเป็นพื้นที่ชายฝั่งทะเลอยู่ในเขตการพัฒนาตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกหรืออีสเทิร์นซีบอร์ดซึ่งเป็นที่ตั้งของท่าเรือน้ำลึก อันเป็นท่าเรือพาณิชย์หลักของประเทศตลอดจนเป็นเขตเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมและศูนย์พาณิชยกรรมเพื่อการส่งออก

ในส่วนการบริหารของเทศบาลตำบลแหลมฉบัง มีดังต่อไปนี้

1. สำนักปลัดเทศบาล
2. กองวิชาการและแผนงาน
3. กองคลัง

4. สำนักการช่าง
5. สาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
6. กองสวัสดิการสังคม
7. กองการศึกษา

กองการศึกษา เทศบาลตำบลแหลมฉบัง มีโรงเรียนที่อยู่ในความรับผิดชอบอยู่ 2 โรงเรียน คือโรงเรียนเทศบาลตำบลแหลมฉบัง 1 และโรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 2 (มูลนิธิไต้ล้ง-เซ็ง พรประภา)

โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 1 เทศบาลตำบลแหลมฉบัง ได้ประกาศจัดตั้ง โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง ตามประกาศ ณ วันที่ 14 ธันวาคม 2536 โดยเปิดทำการเรียนการสอนให้การศึกษาแก่เด็กก่อนเกณฑ์และในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ได้เข้าเรียนโดยทั่วถึงกัน และจัดการศึกษาปีการศึกษาละ 2 ภาคเรียน ทั้งนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2537 เป็นต้นไป

ที่ตั้งและขนาด สถานที่ตั้ง โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 1 ตั้งอยู่ในพื้นที่เวรคินของสำนักผังเมืองในที่ดินแปลงที่ ศษ. 1.4 (สถาบันการศึกษา) จำนวนเนื้อที่ประมาณ 16 ไร่ 2 งาน 67 ตารางวา กองช่างเทศบาลตำบลแหลมฉบังดำเนินการทำหนังสือขอรับความเห็นชอบการใช้ที่ราชพัสดุบริเวณเมืองใหม่แหลมฉบัง จากผู้ว่าราชการจังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม 2535

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับที่ดินจัดสร้างสวนสาธารณะ

ทิศใต้ ติดลำห้วยบ้านนา

ทิศตะวันออก ติดต่อกับที่เอกชนเป็นที่ว่าง

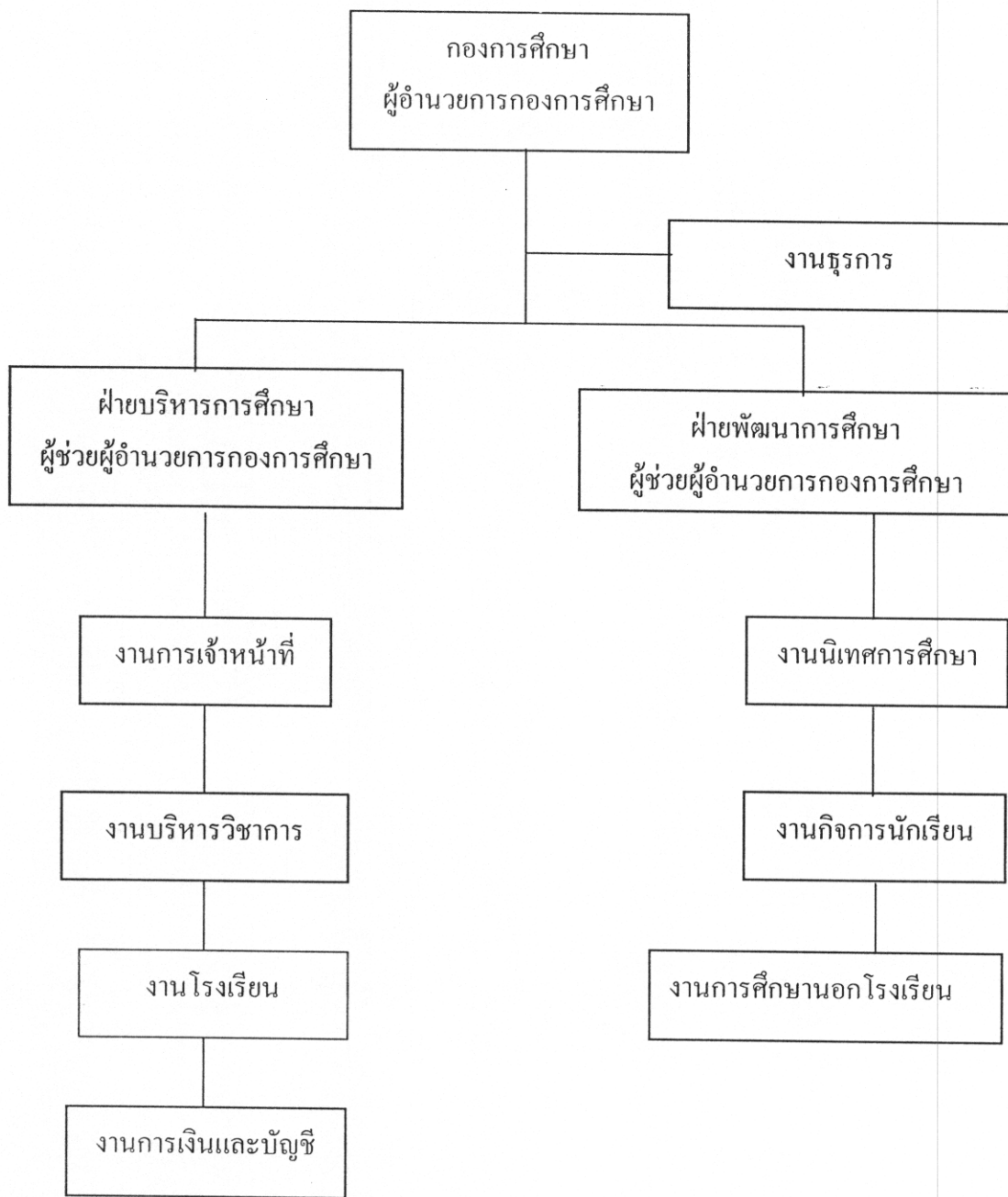
ทิศตะวันตก ติดต่อกับถนนตามโครงการใหม่

สภาพชุมชน โรงเรียนเทศบาลตำบลแหลมฉบัง 1 ตั้งอยู่ในเขต เทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร เป็นระยะทางประมาณ 124 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 109.65 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของพื้นที่

โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 2 (มูลนิธิไต้ล้ง-เซ็ง พรประภา) ตามที่รัฐบาลได้มีโครงการจัดสร้างเมืองใหม่แหลมฉบัง ในรูปของเทศบาลตำบลแหลมฉบัง เพื่อรองรับการเจริญเติบโตของโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดในอนาคต ซึ่งคาดว่าจะมีประชาชนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนใหม่นี้จำนวนมากและเทศบาลมีภารกิจประการหนึ่งคือ การให้การศึกษาอบรม ซึ่งเทศบาลได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนเทศบาลไปแล้ว 1 แห่ง คือโรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 1 โดยเปิดทำการเรียนการสอนในปีการศึกษา 2537 จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นการบริการการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่ของเทศบาลและสถานที่ใกล้เคียงได้รับการบริการการศึกษาทั่วถึง และสะดวกในการเดินทาง

เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จึงจัดตั้งโรงเรียนเทศบาลแห่งที่ 2 ขึ้น ประกอบกับเทศบาลได้รับการสนับสนุนงบประมาณ เป็นเงิน 6.8 ล้านบาท จากมูลนิธิ ได้ล้ง-เซ็ง พรประภา โดยใช้ชื่อว่า โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 2 (มูลนิธิได้ล้ง-เซ็ง พรประภา)

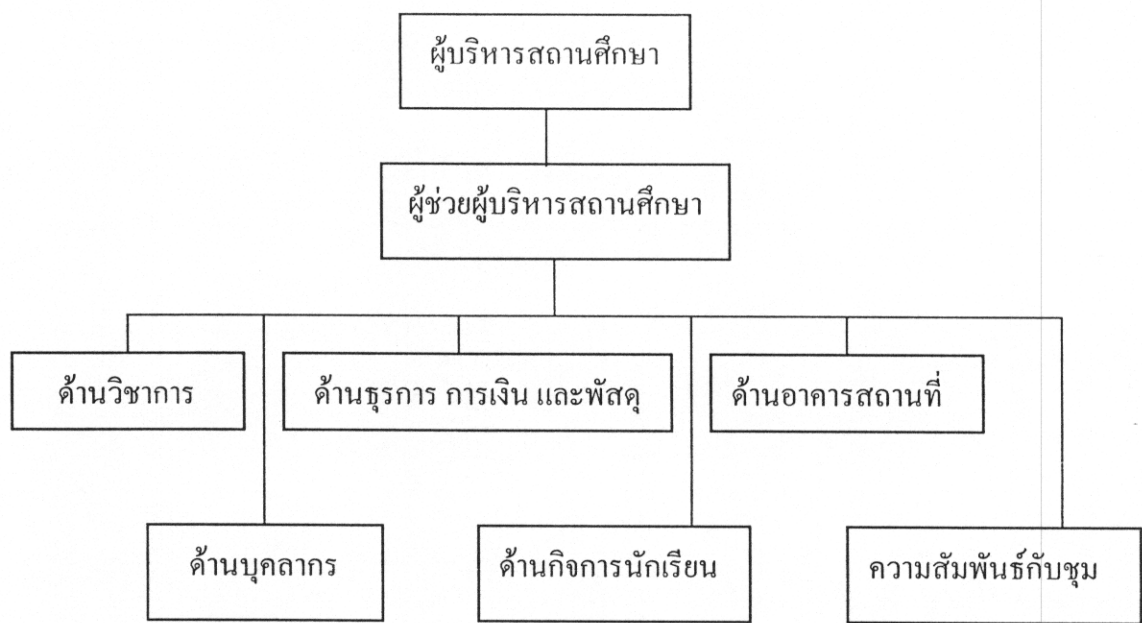
ที่ตั้ง เขตการปกครอง โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 2 (มูลนิธิได้ล้ง-เซ็ง พรประภา) ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง อำเภอศรีราชา และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ห่างจากกรุงเทพมหานครเป็นระยะทางประมาณ 124 กิโลเมตร มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 109.65 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 2.5 ของพื้นที่จังหวัดชลบุรี ด้วยการยกฐานะพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลอ่าวอุดม (เดิม) อำเภอศรีราชา และพื้นที่บางส่วนของสุขาภิบาลบางละมุง (เดิม) อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ขึ้นเป็นเขตเทศบาล

ภาพที่ 1 โครงสร้าง แผน การปฏิบัติงาน กองการศึกษา เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 2 โครงสร้างแผน การปฏิบัติงาน โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 1 สังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 3 โครงสร้างแผนการปฏิบัติงาน โรงเรียนเทศบาลแหลมฉบัง 2 (มูลนิธิไต้ล้ง-เซ็ง พร ประภา) สังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี (2543-2547)

โครงการณรงค์เพื่อป้องกันยาเสพติดในโรงเรียนสังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

หลักการและเหตุผล ในปัจจุบันปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญอย่างมากในระดับชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่าง และเป็นปัญหาในการพัฒนาประเทศ

เทศบาลตำบลแหลมฉบังได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในปัญหาเสพติด จึงมีนโยบายหลักในการวางแผนทางป้องกันปัญหาเสพติดไม่ให้เกิดการขยายตัวและเพื่อลดปัญหาอาชญากรรมที่อาจจะเกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากยาเสพติด

วัตถุประสงค์

- 1. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติดแก่เด็กและเยาวชน
- 2. เพื่อสนับสนุนการป้องกันยาเสพติดในแหล่งชุมชนและสถานศึกษา
- 3. เพื่อแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในเด็กและเยาวชน

เป้าหมาย จัดอบรมให้ความรู้ แก่เด็กและเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถานศึกษา โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด และทัศนศึกษาดูงานด้านยาเสพติด

วิธีดำเนินการ

1. นำเสนอโครงการเพื่อขออนุมัติการจัดโครงการรณรงค์เพื่อป้องกันยาเสพติด
2. แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
3. ประชุมปรึกษาหารือคณะกรรมการดำเนินงาน
4. ประสานงาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. จัดเตรียมเอกสารประกอบการจัดโครงการ
6. ดำเนินการตามโครงการ ประกอบด้วย
 - 6.1 การจัดฝึกอบรมให้ความรู้
 - 6.2 การทัศนศึกษาดูงานเกี่ยวกับการจัดโครงการ
 - 6.3 การแข่งขันกีฬาเพื่อด้านยาเสพติด
 - 6.4 จัดกิจกรรมผู้นำเยาวชน
7. ติดตามและประเมินผล
8. สรุปผลการดำเนินงานและรายงานผล
9. ระยะเวลาดำเนินการ ตลอดปีงบประมาณ
10. สถานที่ดำเนินการ โรงเรียนสังกัดเทศบาลตำบลแหลมฉบัง กองการศึกษา สำนักงาน

เทศบาลตำบลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี

งบประมาณ ค่าใช้จ่ายในการอบรมตลอดปีงบประมาณ เป็นจำนวนเงิน 110,300 บาท โดย

1. ได้รับงบประมาณในการจัดโครงการจาก สำนักบริหารการศึกษาศูนย์ท้องถิ่น กรมการปกครอง กรุงเทพมหานคร จำนวนเงิน 10,300 บาท
2. งบประมาณจากเทศบาลตำบลแหลมฉบัง ประเภทรายจ่ายเกี่ยวกับการรับรองและพิธีการ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในโครงการรณรงค์ จำนวนเงิน 100,000 บาท โดยประมาณการ ดังนี้
 1. ค่าตอบแทนวิทยากร
 2. ค่าเช่าที่พัก
 3. ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม
 4. ค่าวิทยากรและเจ้าหน้าที่
 5. ค่าอุปกรณ์
 6. ค่าเช่าห้องประชุม
 7. ค่าวัสดุสำนักงานและวัสดุจัดโครงการ

การประเมินผล ใช้วิธีแจกแบบสอบถามให้ผู้เข้ารับการอบรมกรอรายละเอียดเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการ เข้าร่วมโครงการรณรงค์ ตลอดจนความพอใจและความรู้ที่นักเรียนได้รับเพื่อ

นำไปใช้ประกอบการวางแผนในการปรับปรุงการจัดโครงการรณรงค์ต่อไป

ผู้รับผิดชอบโครงการ งานกิจการนักเรียน กองการศึกษา สำนักงานเทศบาลตำบล
แหลมฉบัง อ.ศรีราชา จังหวัดชลบุรี 20230

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษและการป้องกันยาเสพติดประเภทต่าง ๆ รวมทั้งรู้จักป้องกันตนเอง
2. เด็กและเยาวชนสามารถให้คำปรึกษาและรู้จักหลีกเลี่ยงพิษภัยจากยาเสพติดได้
3. เด็กและเยาวชนพ้นภัยจากยาเสพติดและมีสุขภาพพลานามัยที่แข็งแรงสมบูรณ์

ความรู้เกี่ยวกับการรณรงค์ป้องกันยาเสพติด

ชนิดของยาเสพติด

1. ความหมายของยาเสพติด
2. ประเภทของยาเสพติด
3. โทษพิษภัยของยาเสพติด
4. สาเหตุของการติดยาเสพติด
5. การป้องกันยาเสพติด

ความหมายของยาเสพติด

1. ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ได้ให้ความหมายของ “ยาเสพติด” ไว้ว่าเป็นคำนาม หมายถึง ยาหรือสารเคมี ซึ่งเมื่อเสพหรือฉีดเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันชั่วระยะเวลาหนึ่งก็จะติด ก่อให้เกิดพิษเรื้อรัง ทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมโทรม ได้แก่ ผิ่น กัญชา ยานอนหลับ สุรา เป็นต้น บางทีก็ใช้คำว่า “เสพติด”

ความหมายที่องค์การอนามัยโลก (world health organization) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สิ่งเสพติด” ไว้ว่า คือ สิ่งที่เสพเข้าไปแล้วจะเกิดความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจต่อไป โดยไม่สามารถจะหยุดความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจต่อไปจนในที่สุดจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บต่อร่างกายและจิตใจขึ้น ซึ่งผู้เสพจะมีลักษณะอาการ ดังนี้ คือ

- 1.1 มีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะเสพยาชนิดนั้นอีกต่อไปเรื่อย ๆ
- 1.2 มีความโน้มเอียงที่จะเพิ่มปริมาณของยาเสพติดให้มากขึ้นทุกขณะ
- 1.3 ถ้าถึงเวลาที่เกิดความต้องการแล้วไม่ได้เสพยาจะเกิดอาการขาดยา คืออาการอยากยา โดยแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ เช่น หาว อาเจียน น้ำมูกน้ำตาไหล ทุรนทุราย คลุ้มคลั่งขาดสติโมโห ฯลฯ

1.4 ยาเสพติดนั้นจะทำลายสุขภาพของผู้เสพทั้งร่างกายและจิตใจทำให้ร่างกายชubbหมอมมีโรคแทรกซ้อนและทำให้เกิดอาการทางโรคประสาทจิตใจไม่ปกติ

ความหมายตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายของยาเสพติดให้โทษว่า คือ สารเคมีหรือวัตถุนิคใด ๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดยการกิน ดม สูบ ฉีด แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่นต้องการเพิ่มขนาดการเสพเรื่อย ๆ มีอาการถอนยาเมื่อเสพยา มีความต้องการเสพทั้งร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง กับให้รวมถึงสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษดังกล่าว ทั้งนี้ตามที่รัฐมนตรีประกาศในราชกิจจานุเบกษา แต่ไม่หมายความถึงยาสามัญประจำบ้าน บางตำรับที่มีสารเคมีตามกฎหมายว่าด้วยยาเสพติดให้โทษผสมอยู่

2. ประเภทของยาเสพติด ในปัจจุบันยาเสพติดมีหลายชนิดสามารถจัดแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ โดยอาศัยหลักเกณฑ์ที่แตกต่างกันได้ดังต่อไปนี้ แบ่งตามลักษณะการออกฤทธิ์ของยาเสพติดต่อระบบประสาทส่วนกลาง สามารถแบ่งได้ 4 ประเภท คือ

2.1 ประเภทยากระตุ้นประสาท (depressant) ทำให้ประสาทและสมองมีนชา อารมณ์จิตใจเฉื่อยชาและกล้ามเนื้ออ่อนคลาย ได้แก่ฝิ่น มอร์ฟีน เฮโรอีน ยาระงับประสาท และยานอนหลับ ยากล่อมประสาท สารระเหย ตลอดจนเครื่องดื่มมีนเมา

ฝิ่น (opium) ลักษณะทั่วไป ต้นฝิ่นเป็นพืชล้มลุก นิยมปลูกกันทางภาคเหนือของประเทศไทย เนื้อฝิ่นได้มาจากยางที่กรีดจากผล (กระเปาะ) ฝิ่นมีสีน้ำตาล กลิ่นเหม็นเขียว รสขม เรียกว่า ฝิ่นดิบ และหากนำฝิ่นดิบมาต้ม เคี้ยวหรือหมัก จะได้ฝิ่นที่มีสีน้ำตาลไหม้ปนดำ มีรสขมเฉพาะตัว เรียกว่าฝิ่นสุก จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ทั้งฝิ่นดิบและฝิ่นสุกมีฤทธิ์ในการกดประสาท ในอดีตทางการแพทย์ใช้เป็นยาระงับอาการปวด แก้โรคท้องเดินและไอ

อาการผู้เสพติดฝิ่น

- ผู้ที่เสพติดฝิ่น ขณะที่เสพติดเข้าสู่ร่างกายจะมีอาการจิตใจเลื่อนลอย ชิม ง่วง พุดจาวกวนไปมา อารมณ์ดี ความคิดและการตัดสินใจเชื่องช้า
- ผู้ที่เสพติดติดต่อกันเป็นเวลานาน สุขภาพร่างกายจะทรุดโทรม ตัวซีดเหลือง ชubbหมอม ดวงตาเหม่อลอย ริมฝีปากเขียวคล้ำ อ่อนเพลียง่าย ชิมเศร้า ง่วงเหงาหาวนอน เกียจคร้าน ไม่รู้สึกตัว ซึพจรเต้นช้า อารมณ์แปรปรวนง่าย พุดจาวไม่อยู่กับร่องกับรอย ความจำเสื่อม และหากไม่ได้เสพติด เมื่อถึงเวลาจะมีอาการหงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย บางรายมีอาการอ่อนเพลีย ไม่มีแรง คื่นทุรนทุราย น้ำมูกน้ำตาไหล ม่านตาขยายผิดปกติ ปวดตามกล้ามเนื้อ ตามกระดูก ปวดบิดในท้องอย่างรุนแรง อาเจียน หายใจลำบาก อาจชักและหมดสติได้

เฮโรอีน (heroin) เฮโรอีนเป็นยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง ประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 เฮโรอีนได้จากการสังเคราะห์ตามกรรมวิธีทางเคมี ฤทธิ์ของเฮโรอีนมีความรุนแรงกว่ามอร์ฟีนประมาณ 4-8 เท่า และรุนแรงกว่าฝิ่นประมาณ 30-80 เท่า เฮโรอีนที่แพร่ระบาดในปัจจุบัน มี 2 ชนิด คือ

- เฮโรอีนบริสุทธิ์ หรือเฮโรอีน เบอร์ 4 มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาว ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอีนสูงถึง 90-95% ไม่มีกลิ่น รสขมจัด (นิยมเรียกว่าผงขาว) มักบรรจุอยู่ในถุง ห่อกระดาษ พลาสติก หรือหลอด ฯลฯ นิยมเสพ โดยวิธีฉีด สูบ ฯลฯ
- เฮโรอีนผสม หรือเฮโรอีน เบอร์ 3 นิยมเรียกกันทั่วไปว่า แค๊ป ไอระเหยลักษณะเป็นเกล็ด ไม่มีกลิ่น มีหลากหลายสีต่าง ๆ กัน เช่น สีม่วงอ่อน สีชมพูอ่อน สีดินลูกรัง ฯลฯ ชนิดนี้จะมีเนื้อเฮโรอีน ประมาณ 5-20% เป็นเฮโรอีนไม่บริสุทธิ์ เนื่องจากมีสารพิษประเภทสารหนู สติ๊กนิน กรดประสานทอง ฯลฯ เป็นส่วนผสมอยู่ด้วย มักจะพบบรรจุอยู่ในซองพลาสติกหรือห่อกระดาษ นิยมเสพโดยวิธีสูดไอระเหย

อาการผู้เสพติดเฮโรอีน เฮโรอีน ผงขาวเป็นยาเสพติดที่ร้ายแรง เสพติดได้ง่ายเพียง 1 ครั้ง หรือ 2 ครั้ง อาจทำให้ติดได้ทันที ผู้ที่เสพเฮโรอีนขณะที่เสพฤทธิ์ของเฮโรอีนจะกดประสาททำให้เกิดอาการมึนงง เชื่องซึม ง่วง เคลิ้มหลับได้เป็นเวลานาน ไม่สนใจต่อสิ่งต่าง ๆ รอบข้าง บางรายเกิดอาการคลื่นไส้ อาเจียน ตาลาย สำหรับผู้ที่เสพจนติด เสพเป็นประจำ ร่างกายจะทรุดโทรม ผอม ตัวซีดเหลือง ขอบตาลึกดำ ดวงตาเหม่อลอย น้ำหนักตัวลดอย่างรวดเร็ว สมองและประสาทเสื่อม ความคิดสับสน ความจำเสื่อม อ่อนเพลีย ไม่มีแรง และหากใช้ยาเกินขนาด ฤทธิ์ของเฮโรอีนจะทำให้หัวใจหยุดทำงาน เกิดอาการ “ช็อค” ถึงแก่ความตายได้ทันที สำหรับอาการขาดยาหรือไม่ได้ เสพยาเมื่อถึงเวลาเสพ ผู้เสพเฮโรอีนจะเกิดอาการทรมานทุรนทุราย ทุกข์ทรมาน น้ามูก น้ำตาไหล ความคิดฟุ้งซ่าน สับสน หงุดหงิด กระวนกระวาย ปวดเจ็บตามกล้ามเนื้อ ตามกระดูก ปวดท้องอย่างรุนแรง หูอื้อ ตาพร่ามัว อาเจียนอย่างรุนแรง ถ่ายอุจจาระเป็นเลือด นอนไม่หลับ บางรายมีอาการเพ้อคลั่ง ชักหมดสติ อาจถึงขั้นเสียชีวิตได้

สารระเหย (volatile solvent) สารระเหย คือ สารที่ได้มาจากขบวนการผลิตน้ำมันปิโตรเลียม มีลักษณะเป็นไอ ระเหยได้รวดเร็วในอากาศ มีฤทธิ์ในการกระตุ้นและกดประสาทส่วนกลาง จัดเป็นยาเสพติดให้โทษตามพระราชกำหนดการป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 สารระเหยจะพบเห็นอยู่ ในรูปผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปต่าง ๆ เช่น ทินเนอร์ แล็กเกอร์ สีพ่น กาวน้ำ กาวยาง น้ำยาล้างเล็บ ฯลฯ มีลักษณะเป็นของเหลวเฉพาะตัว ระเหยได้ดี สามารถดูดซึมได้รวดเร็ว นิยมนำมาเสพ โดยวิธีการสูดดมเข้าสู่ร่างกาย สารระเหยที่แพร่ระบาดอยู่ในปัจจุบันไม่ว่าชนิดใดมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ร่างกาย เช่น สาร toluene, acetone, ethyl acetate, methyl acetate ฯลฯ เป็น

ส่วนผสมอยู่ เมื่อสูดดม สารระเหย สารพิษต่าง ๆ จะผ่านทางเดินหายใจเข้าสู่กระแสโลหิต และแพร่กระจายอย่างรวดเร็วเข้าสู่อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ระบบประสาท ตับ ไต หัวใจ กล้ามเนื้อ ฯลฯ สารพิษ toluene บางส่วนจะถูกจำกัดออกมาทางปอด จึงมักได้กลิ่นสารระเหยจากลมหายใจของผู้เสพ

อาการผู้เสพยาเสพติดสารระเหย ผู้ที่เสพยาจะได้รับอาการเป็นพิษจากการสูดดมสารระเหยใน 2 ลักษณะ ดังนี้ คือ

- พิษระยะเฉียบพลัน เป็นอาการที่เกิดขึ้นในทันทีทันใดหลังจากการเสพยาสารระเหยประมาณ 15 – 20 นาที ในระยะแรกจะทำให้ผู้เสพยามีอาการตื่นเต้น ความรู้สึกเป็นสุข ร่าเริง ต่อมาจะมีอาการเหมือนคนเมาสุรา (แต่ไม่มีกลิ่นสุรา) พูดจาอ้อแอ้ไม่ชัดเจน ความคิดสับสนควบคุมตนเองไม่ค่อยได้ เกิดอาการระคายเคืองที่เยื่อภายในปากและจมูก ตามีความไวต่อแสงมากขึ้น เหงื่อ กล้ามเนื้อทำงานไม่ประสานกัน พฤติกรรมของสารระเหยจะกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลางทำให้ผู้เสพนอนไม่หลับ มีอาการเพ้อฝัน หลังจากนั้นจะเกิดอาการเหม่อลี้มวังเหงาหาวนอน หัวใจเต้นเร็วผิดปกติ ไอ คลื่นไส้ ใจสั่น ชักและเกร็ง อาจหมดสติได้และหากสูดดมเข้าสู่ร่างกายในปริมาณที่มากเกินไป เกินขนาด พฤติกรรมของสารระเหยจะไปกดศูนย์การหายใจ ทำให้หัวใจทำงานผิดปกติ อาจถึงขั้นเสียชีวิต เนื่องจากการทำงานของหัวใจล้มเหลว

- พิษเรื้อรัง ผู้ที่สูดดมสารระเหยต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน ๆ ระบบอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายจะถูกสารพิษจากสารระเหยทำลาย ก่อให้เกิดโรคร้ายแรง เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ เกิดอาการเรื้อรัง หลอดลมอักเสบ โรคหอบหืด ปอดอักเสบ การทำงานของหัวใจผิดปกติ โรคหอบหืดในเม็ดเลือดขาว นอกจากนี้สารพิษ “โทลูอิน” (toluene) จะทำลายเซลล์ประสาท ระบบประสาทและสมอง ทำให้สมองเสื่อม ความจำเสื่อม หลงลืม อาจถึงขั้นพิการทางสมอง กลายเป็นโรค “สมองฝ่อถาวร” ระบบกล้ามเนื้อของร่างกาย จะทำงานไม่ประสานกัน กล้ามเนื้อจะลีบลง มือสั่น การทรงตัวไม่ดี เดินเซไปเซมา อาจเป็นอัมพาตที่แขนหรือขา ตลอดจนเกิดโรคชาตามปลายมือปลายเท้า บางรายจะมีอาการทางประสาท สำหรับผู้ที่ติดสารระเหย เมื่อไม่ได้เสพยาจะมีอาการขาดยา เกิดอาการหงุดหงิด วังเวงเหงา หาวนอน ปวดท้อง เหงื่อออกมาก ปวดตามกล้ามเนื้อ ความคิดฟุ้งซ่าน มีพฤติกรรมก้าวร้าว นอนไม่หลับกระสับกระส่าย กระวนกระวาย เจ็บหน้าอก คลื่นไส้อาเจียน สารระเหยเป็นสิ่งเสพติดที่มีความร้ายแรงกว่ายาเสพติดประเภทอื่นเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะเสพยาได้ง่ายแล้วยังก่อให้เกิดโรคร้ายแรงต่าง ๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะโรคสมองฝ่อให้หายกลับคืนเป็นปกติได้

2.2 ประเภทยากระตุ้นประสาท (stimulant) ทำให้ประสาทและสมองตื่นตัว กระวน กระวาย ได้แก่ แอมเฟตามีน หรือยาบ้า ยาขมื่น เมทแอมเฟตามีน อีเฟดรีน โคเคน กระท่อม และคาเฟอีน

ยาอี (ecstasy) เป็นสารที่ได้จากการสังเคราะห์ทางเคมีจัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ยาอีมีลักษณะหลายอย่าง เช่น เป็นแคปซูล เป็นเม็ดกลมแบน สีขาว สีน้ำตาล สีชมพู ไม่ค่อยพบในลักษณะเป็นผง ยาอีอาจมีชื่อเสียงเรียกที่แตกต่างกันตามแหล่งแพร่ระบาดอีกหลายชื่อ เช่น ยาเลฟ ยาเอ็กซ์ อาดัม เอ็นจอย โคเวอ เป็นต้น ยาอีออกฤทธิ์แต่มีฤทธิ์หลอนประสาทที่รุนแรง

อาการผู้เสพยาอี หน้าแดง ขากรรไกรค้ำ คลื่นไส้ อาเจียน ความดันโลหิตสูง หัวใจเต้นแรง ผิดปกติ ม่านตาขยายกว้าง กล้ามเนื้อเกร็ง ตัวสั่นกระตุก เกิดอาการหัวใจล้มเหลว

โคเคน (cocaine) โคเคนหรือโคคาอิน เป็นสารเสพติดธรรมชาติที่ได้จากการสังเคราะห์ส่วนใบของต้นโคคา จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 2 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 นิยมปลูกกันมากในประเทศแถบอเมริกาใต้และอเมริกากลาง เช่น ประเทศโบลิเวีย เปรู โคลัมเบีย เอกวาดอร์ เป็นต้น สำหรับขั้นตอนการผลิตโคเคน ประเทศเปรู และโบลิเวียจะเป็นแหล่งแปรรูปจากใบโคคาเป็น coca past และ coca base ในขณะที่ประเทศโคลัมเบียเป็นแหล่งแปรรูปขั้นสุดท้าย โดยนำ coca past และ coca base ไปแปรรูปเป็น cocaine hydrochloride อันเป็นโคเคนบริสุทธิ์ มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาทส่วนกลางเช่นเดียวกับแอมเฟตามีน (ยาบ้า) แต่ทำให้เกิดอาการติดยาได้ง่ายกว่า โคเคนหรือโคคาอิน นิยมเรียกกันในกลุ่มผู้เสพยา coke, snow, speed ball, crack ฯลฯ มีลักษณะเป็นผงละเอียดสีขาว รสขม ไม่มีกลิ่น มักนิยมเสพยาโดยใช้วิธีสูบบุหรี่ หรือสูดพ่นเข้าไปในจมูก

อาการผู้เสพยาโคเคน ผู้ที่เสพยาโคเคนเข้าสู่ร่างกาย ในระยะแรกฤทธิ์ของโคเคนจะกระตุ้นประสาท ทำให้เกิดอาการไร้ความรู้สึก ดูเหมือนคล้ายมีกำลังมากขึ้น มีความกระปรี้กระเปร่า ไม่รู้สึกเหนื่อย แต่เมื่อหมดฤทธิ์ยา ร่างกายและความรู้สึกจะอ่อนเพลียเมื่อยล้าขึ้นมาทันที มีอาการเซื่องซึม และหากว่าเสพยาจนถึงขั้นติดยาจะเกิดผลต่อร่างกายอย่างมาก เช่น หัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง ตัวร้อน มีไข้ตลอดเวลา นอนไม่หลับ ฯลฯ และหากเสพยาโคเคนเข้าสู่ร่างกายเกินขนาด จะเกิดพิษเฉียบพลัน ฤทธิ์ของยาจะไปกีดการทำงานของหัวใจ ทำให้หายใจไม่ออก อาจชัก และเสียชีวิตได้

กระท่อม (kratom) เป็นพืชยืนต้นขนาดกลางชนิดหนึ่ง พบมากในแถบทวีปเอเชีย เช่น ประเทศอินเดีย ไทย ฯลฯ จัดเป็นยาเสพติดประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ลักษณะใบคล้ายกระดังงาหรือใบฝรั่ง มีดอกกลมโตเท่าผลพุทรา มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น กระท่อมโคก กระท่อมพาย การเสพยาจะใช้ส่วนที่เป็นใบมาเคี้ยวสด หรือตากแห้งแล้วบดหรือหั่นเป็นผง หยาบ นำไปผสมกับน้ำร้อนดื่มแทนใบชาจีน พืชกระท่อมมีอยู่ 2 ชนิด คือ

- ชนิดก้านแดง มีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีแดงเรื่อ ๆ

- ชนิดก้านเขียว มีลักษณะของก้านและเส้นของใบเป็นสีเขียวตลอด

ใบกระท่อมเป็นยาเสพติดที่มีฤทธิ์ในการกระตุ้นประสาท เนื่องจากใบกระท่อมมีสารอันตรายชนิดหนึ่ง เรียกว่า “ไมตราจยนิน” (Mitragynine) ทำให้ผู้เสพใบกระท่อมมีความรู้สึกไม่เหน็ดเหนื่อยขณะทำงาน ทำงานได้นาน แต่ไม่ชอบถูกฝน ในอดีตแพทย์แผนโบราณใช้ใบกระท่อมเพื่อรักษาโรคบิด ท้องเดิน และระงับประสาท

อาการผู้เสพยาเสพติดกระท่อม ผู้เสพใบกระท่อม จะพบว่ามีร่างกายทรุดโทรมมาก เนื่องจากสุขภาพร่างกายทำงานเกินกำลัง ลักษณะที่เห็นชัด คือ ผิวหนังตามร่างกายแห้งเกรียมดำ ปากแห้ง แก้มเป็นจุด ๆ และมีอาการนอนไม่หลับ ท้องผูก อูจากระเป็นสีเขียวคล้ำมูลแพะ และหาก เสพเข้าสู่ร่างกายติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ จะทำให้สภาพจิตใจสับสน อาจมีอาการทางประสาท และเมื่อไม่ได้เสพยาจะมีอาการขาดยา ร่างกายจะอ่อนเพลียปวดเมื่อยตามข้อ ตามกล้ามเนื้อ อารมณ์หงุดหงิด กระวนกระวาย เบื่ออาหาร คลื่นไส้อาเจียน นอนไม่หลับ

ยาเค (ketamine, ketalar, ketava) ยาเคหรือยาเคตามีน เคตาว่า ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2521 จัดเป็นยาควบคุมพิเศษ หมายถึง ยาที่มีอันตรายสูงที่แพทย์จะจัดให้กับผู้ป่วยเฉพาะเมื่อมีความจำเป็นจริง ๆ เท่านั้น ยาเคถูกสังเคราะห์ขึ้นเพื่อใช้เป็นยาสลบก่อนการผ่าตัด สาเหตุที่ทำให้ยาเคเป็นปัญหาเพราะมีเยาวชนนำยาเคมาใช้เป็นสิ่งมึนเมา และพบว่ามี การนำยาเคมาใช้ร่วมกับยาเสพติดร้ายแรงอื่น ๆ เช่นยาอีและโคเคน ยาเค ออกฤทธิ์หลอนประสาทอย่างรุนแรง เมื่อเสพยาจะรู้สึกเคลิบเคลิ้ม (euphoria) รู้สึกว่าตนเองมีอำนาจพิเศษ มีอาการสูญเสียกระบวนการทางความคิด ทำให้ความคิดสับสน การรับรู้ และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมทั้งภาพ แสง เสียง เปลี่ยนแปลงไป ร่างกายเคลื่อนไหวไม่สัมพันธ์กัน หากใช้ปริมาณมากจะเกิดอาการหายใจติดขัด เกิดอาการประสาทหลอนเห็นภาพน่ากลัว ซึ่งอาการเหล่านี้ อาจปรากฏกับผู้เสพยาอีกแม้ว่าจะหยุดเสพยาแล้ว เรียกว่า flashback ซึ่งในที่สุดผู้เสพยาอาจประสบภาวะโรคจิตกลายเป็นคนวิกลจริตได้

อาการผู้เสพยาเคยาเค เคลิบเคลิ้ม มึนงง ความคิดสับสน ตาลาย หูแว่ว การเคลื่อนไหวของร่างกายไม่สัมพันธ์กัน

2.3 ประเภทหลอนประสาท (hallucinogen) ทำให้เกิดอาการประสาทหลอนเห็นภาพผิดไปจากปกติ ความรู้สึกสัมผัสแปรปรวน มีปฏิกิริยาผิดไปจากความจริงทั้งหมด ได้แก่ แอล เอส ดี (lysergic acid diethylamide) เห็ดขี้ควาย (magic mushroom)

แอลเอสดี (lysergic acid diethylamide) สารแอลเอสดี มีลักษณะเป็นผลึกสีขาว ไม่มีกลิ่น เป็นสารสกัดจากกรดไลเซอจิก ที่มีใน เชื้อรา ชนิดหนึ่ง มักจะเกิดขึ้นบนเมล็ดข้าวไรย์ ซึ่งเป็นยาเสพติดชนิดหนึ่งที่มีฤทธิ์ร้ายแรงในการหลอนประสาท จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 แอลเอสดี ส่วนใหญ่ที่พบจะอยู่ในรูปของเม็ดยากลม

กลมแบน กลมรี แคปซูล ชนิดอัดเม็ดเป็นก้อนสี่เหลี่ยม ชนิดแผ่นบาง ๆ คล้ายเสตมป์ (magic paper) และชนิดน้ำบรรจุอยู่ในหลอดแก้ว ในอดีตทางการแพทย์เคยใช้เป็นยาเพื่อรักษาคนไข้โรคจิตบางประเภท แต่ปัจจุบันเลิกใช้แล้ว เนื่องจากพบว่าแอลเอสดี มีฤทธิ์ในการหลอนประสาทอย่างรุนแรง มีผลโดยตรงต่อระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ระบบประสาทเกิดการแปรปรวน อารมณ์ และ จิตใจเปลี่ยนแปลงไปจากปกติมีพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อฝันในสิ่งที่เป็นไปได้ ตลอดจนทำให้เกิดอาการติดยา สุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรม

อาการผู้เสพยาเสพติด แอลเอสดี ผู้ที่เสพยาเสพติด เข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะมากหรือน้อยเพียงใดก็ตาม ฤทธิ์ของแอลเอสดี จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอน ใจสั่น ความดันโลหิตสูง เพื่อฝัน เกิดอารมณ์หลอนตนเอง มีอาการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ทางอารมณ์รุนแรง ขาดสติสัมปชัญญะ เช่น คิดว่าตนเองเก่ง สามารถหาอะไรก็ได้ เห็นกิ่งไม้เป็นงู และหากเสพในปริมาณมาก จะทำให้เกิดอาการประสาทหลอนอย่างรุนแรง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ ถ้ากระทำในสิ่งต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง ซึ่งในขณะปกติไม่สามารถกระทำได้ เช่น ทำร้ายตนเอง กรีดท้อง กรีดแขน เกิดอารมณ์อยากฆ่าตัวตาย มีความกล้าบ้าบิ่น อาจถึงขั้นกระทำอัตวินิบาตกรรมได้ นอกจากนั้นแล้ว ผู้ที่เสพยาประเภทนี้ติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้เกิดอาการ โรคจิตเรื้อรัง

เห็ดขี้ควาย (psilocybe cubensis mushroom) เป็นเห็ดพิษที่มักขึ้นอยู่ตามมูลขี้ควายแห้ง และมีขึ้นอยู่ทั่วไปแทบทุกภาคของประเทศไทยมีชื่อเรียกกันในบรรดานักท่องเที่ยวว่า magic mushroom จัดเป็นยาเสพติดให้โทษ ประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 ลักษณะของเห็ดขี้ควายมีสีเหลืองซีดคล้ายสีฟางแห้ง บริเวณส่วนบนของหัวเห็ดที่มีรูปร่างคล้ายร่ม จะมีสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำ บริเวณก้านตอนบนใกล้ตัวร่ม มีแผ่นเนื้อเยื่อบาง ๆ สีขาวคล้ายวงแหวนแผ่อยู่รอบก้าน เห็ดขี้ควายพบได้ทั้งในสภาพที่เป็นเห็ดสดและเห็ดตากแห้ง ผู้ที่เสพยาหรือบริโภคเห็ดชนิดนี้เข้าไป ร่างกายจะได้รับสารพิษ เช่น ไซโลลีน และไซโล โซลีน ซึ่งเป็นสารพิษที่มีฤทธิ์ในการหลอนประสาท ทำลายระบบประสาทอย่างรุนแรง ผู้เสพยาจะมีอาการมึนเมาจนถึงขั้นเสียชีวิต

อาการผู้เสพยาเห็ดขี้ควาย ผู้เสพยาหรือบริโภคเห็ดพิษจะรู้สึกร้อนวูบวาบ ตามเนื้อตัว แขน หน้าอก ตาพร่า อึดอัดรู้สึกไม่สบายคลื่นไส้ อาเจียน อาการดังกล่าวจะมีมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปริมาณของการเสพยา และสภาพร่างกายของผู้เสพยาเป็นสำคัญ ในกรณีที่เสพยาหรือบริโภคเข้าสู่ร่างกายในปริมาณมาก หรือร่างกายมีภูมิต้านทานน้อย ฤทธิ์ของสารพิษอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ และบางรายก็อาจเกิดเพียงอาการมึนเมา เคลิ้ม ประสาทหลอน ตาพร่า ความคิดสับสน มีอาการแปรปรวนทางจิต อารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย เพื่อ อาจบ้าคลั่งได้

2.4 ประเภทออกฤทธิ์ผสมผสานกัน (mixed) ยาเสพติดบางชนิดเมื่อเสพยาปริมาณน้อยจะออกฤทธิ์ กระตุ้นประสาท แต่ถ้าเพิ่มปริมาณขึ้นจะทำให้หลอนประสาท ได้ เช่น กัญชา

กัญชา (cannabis) กัญชาเป็นพืชล้มลุกจำพวกหญ้าชนิดหนึ่ง มีชื่อเรียกต่าง ๆ กัน เช่น thai-sticks, mary-jane หรือที่นิยมเรียกกันในกลุ่มผู้เสพว่า เนื่อ จัดเป็นยาเสพติดให้โทษประเภท 5 ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ลักษณะใบกัญชาจะเรียวยาวแตกเป็นแฉกคล้ายใบละหุ่งหรือมันสำปะหลัง ส่วนที่นำมาใช้เสพก็คือ ใบและยอดช่อดอกตัวเมีย โดยการนำมามากหรืออบแห้งแล้วคั่นเป็นผงหยาบ ๆ นำมามวนบุหรืสูบ หรืออาจสูบด้วยกล้องหรือบ้องกัญชา บางรายใช้เคี้ยว หรือเจือปนกับอาหารรับประทาน ในกรณีที่เสพด้วยวิธีการสูบ กลิ่นกัญชาจะเหมือนกับเชือกหรือหญ้าแห้งไหม้ไฟ กัญชาจะออกฤทธิ์หลายอย่างผสมผสานกัน เริ่มตั้งแต่กระตุ้นกอด และหลอนประสาท ทั้งนี้ เนื่องจากในช่อดอกและใบกัญชามีสารพิษที่ร้ายแรงชนิดหนึ่ง เรียกว่า tetrahydrocannabinol (thc) เป็นสารพิษที่ทำลายสุขภาพร่างกายและก่อให้เกิดอาการ คิดยา ผู้ที่เสพกัญชาเข้าสู่ร่างกายแล้วประมาณ 15 –30 นาที ฤทธิ์ของสาร THC จะทำให้ร่างกาย อารมณ์และจิตใจ ผู้เสพเปลี่ยนแปลงไป บางรายอาจถึงขั้นไม่สามารถควบคุมสติตนเองได้ อาจเพ้อคลั่ง มีอาการเป็นโรคจิตในเวลาต่อมา

อาการของผู้เสพติดกัญชา ผู้ที่เสพกัญชาในระยะแรกของการเสพ ฤทธิ์ของกัญชาจะกระตุ้นประสาท ทำให้ผู้เสพมีอาการร่าเริง ช่างพูด หัวเราะง่าย หัวใจเต้นเร็ว ตื่นเต้นง่าย ต่อมาจะมีอาการคล้ายคนเมาเหล้าอย่างอ่อน เนื่องจากกัญชาออกฤทธิ์กดประสาท ผู้เสพจะมีอาการง่วงนอน ซึม หายใจถี่ เห็นภาพลวงตา ภาพหลอนต่าง ๆ เกิดอาการหิวแหว่ ตกใจง่าย วิตกกังวล หวาดระแวง บางรายคลื่นไส้ อาเจียน ความจำเสื่อม ความคิดสับสน เพ้อคลั่ง ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ มีอาการทางจิต นอกจากนี้สารพิษในกัญชา ยังทำลายระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ติดโรคอื่นได้ง่าย เช่น โรคหลอดเลือดอักเสบเรื้อรัง โรคระบบทางเดินหายใจ โรคมะเร็งปอด ทำให้สมรรถภาพทางเพศลดลง เกิดความผิดปกติของฮอร์โมนเพศและพันธุกรรม

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.2522 ได้แบ่งยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ คือ

- ประเภท 1 เป็นยาเสพติดให้โทษอย่างร้ายแรง เช่น เฮโรอีน อาเซททอร์ฟิน อีทอร์ฟิน
- ประเภท 2 เป็นยาเสพติดให้โทษทั่วไป เช่น ผีน มอร์ฟิน โคเคอิน ฯลฯ
- ประเภท 3 เป็นยาเสพติดให้โทษชนิดตำหรับยา ที่มียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่ด้วยเช่น ยาแก้ไอที่มีฝิ่นหรือโคเคอินที่เป็นส่วนผสม ยาแก้ท้องเสียที่มีไดฟีน็อกซิเลทเป็นส่วนผสม
- ประเภท 4 เป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือประเภท 2 เช่น อาเซติก แอนไฮไดรด์ อาเซติกคลอไรด์ ฯลฯ
- ประเภท 5 เป็นสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 ถึงประเภท 4

169962

๒๗/๖๘
๙๗๕๔๗
๓๐

เช่น กัญชา กระต่อม (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2538)

การแบ่งยาเสพติดแบ่งตามลักษณะของการกำเนิดยาเสพติด แบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

- ยาเสพติดตามธรรมชาติเป็นสารที่กลั่นหรือสกัดได้จากพืชบางชนิดโดยตรง เช่น โคเคอิน ผื่น กัญชา รวมทั้งการนำสารที่สกัดได้จากพืชเหล่านั้นมาปรับปรุงเป็นอย่างอื่น โดยกรรมวิธีทางเคมีด้วย เช่น มอร์ฟิน เฮโรอิน ซึ่งทำมาจากฝิ่น
- ยาเสพติดสังเคราะห์เป็นสารที่ผลิตขึ้นในห้องปฏิบัติการด้วยกรรมวิธีเคมี นำมาใช้แทนยาเสพติดธรรมชาติได้ โดยสารที่สังเคราะห์ขึ้นมานั้นออกฤทธิ์เหมือนยาเสพติดธรรมชาติ เช่น เฟซีดิน ไฟเซปโตน เมธาโคน เป็นต้น

3. โทษพิษของยาเสพติด โทษพิษภัยอันเกิดจากการใช้ยาเสพติด นอกจากจะมีผลกระทบต่อผู้เสพโดยตรงทั้งทางร่างกายและจิตใจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลกระทบทางอ้อมต่อครอบครัว ประเทศชาติ ทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้ดังนี้

3.1 โทษพิษภัยต่อผู้เสพ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ผลต่อสุขภาพร่างกาย และจิตใจซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากฤทธิ์ของยาต่อระบบประสาท อีกส่วนหนึ่งเกิดจากฤทธิ์ต่อระบบต่าง ๆ ของร่างกาย เมื่อร่างกายรับยาเหล่านั้นเป็นประจำ ทำให้การทำงานของระบบต่าง ๆ ผิดปกติจากเดิมจึงทำให้สุขภาพของผู้เสื้อมีทรầmลง มีร่างกายซูบผอม ผิวดำ สมองเสื่อม ป่วยด้วยโรคระบบต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากยา โรคทางเดินอาหาร โรคปอด โรคหัวใจ โรคตับ โรคไต ฯลฯ

3.2 โทษพิษภัยต่อครอบครัว การติดยาเสพติด นอกจากจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของตนเอง และครอบครัวแล้วผู้เสืดยังขาดความรับผิดชอบ ไม่เอาใจใส่ ไม่ห่วงใยไม่ดูแลครอบครัวอย่างที่ปฏิบัติมา ทำให้ครอบครัวขาดความอบอุ่น ต้องสูญเสียเศรษฐกิจและรายได้ของครอบครัว และบางรายต้องจ่ายเงินจำนวนมาก เพื่อใช้จ่ายในการบำบัดรักษากลายเป็นภาระของครอบครัวในที่สุด หรือก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัวในที่สุด เช่น ทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข มีปัญหาความแตกแยก เกิดทะเลาะวิวาท

3.3 โทษพิษภัยต่อสังคม และเศรษฐกิจ ผู้ติดยาเสพติดสามารถก่อปัญหาให้เกิดขึ้นกับสังคมได้ในหลายลักษณะด้วยกัน เช่นการก่ออาชญากรรม เช่น ปล้น จี้ ชิงทรัพย์ ทำร้ายผู้อื่นและยังอาจเป็นต้นเหตุของการสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินของผู้อื่น เช่นการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน การเกิดอัคคีภัย และผู้ติดยาเสพติดยังเป็นที่รังเกียจของสังคม หรือเข้าสังคมไม่ได้ พฤติกรรมของผู้ติดยาเสพติดเป็นการถ่วงความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาของสังคม สภาพการณ์ดังกล่าว ก็จะกลายเป็นภาระของสังคมส่วนรวมในการจัดสรรบุคลากร แรงงานและงบประมาณในการปราบปรามและบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดในที่สุด

3.4 โทษพินัยต่อประเทศชาติ ผู้ติดยาเสพติดจะตกเป็นทาสของยาเสพติด อาจกล่าวได้ว่า เป็นผู้บ่อนทำลายเศรษฐกิจและความมั่นคง ความสงบสุขของประเทศชาติ เนื่องจากผู้ติดยาเสพติดทำให้รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการป้องกันปราบปรามและบำบัดรักษาและทำให้ขาดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ ทำให้ประเทศชาติเสียกำลังงานส่วนหนึ่งของชาติไปอย่างน่าเสียดาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ติดยาเสพติดที่เป็นเยาวชน ย่อมเป็นการสูญเสียพลละกำลังที่เป็นอนาคตของชาติ ถ้ารูปการณ์เป็นเช่นนี้ ความมั่นคงของชาติย่อมถูกระทบกระเทือน (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2538)

4. สาเหตุของการติดยาเสพติด เกา สารสิน (2522) กล่าวถึง มูลเหตุการติดยาเสพติดให้โทษ โดยอ้างถึงการศึกษาของวงการแพทย์ และสถาบันการศึกษา ตลอดจนหน่วยงานที่ทำการศึกษาเรื่องยาเสพติดให้โทษพอจะสรุปถึงการติดยาเสพติด มีหลายประการ ดังนี้คือ

4.1 เหตุจากการถูกชักชวน การชักชวนนี้อาจจะเกิดจากเพื่อนฝูงที่กำลังติดยาเสพติดแล้วอยากให้เพื่อนติดบ้าง ซึ่งอาจจะเป็นการกระทำเพื่อสนองความต้องการที่เป็นไปตามวัย ชักชวนให้เพื่อนทำชั่วเหมือนตน เพราะเมื่อติดด้วยกัน แล้วจะได้ขอเงินหรือรวมเงินกันไปซื้อยาเสพติดเป็นการแบ่งเบากะทางทางการเงินลงไปบ้าง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น เป็นกลุ่มที่มีพลังสำคัญในอันที่จะชักชวนสมาชิกในกลุ่มให้เสพติดได้ เพราะกลุ่มนี้ถ้าหากพฤติกรรมใดที่กลุ่มหรือเพื่อนฝูงยอมรับนิยมปฏิบัติก็มักจะยอมรับและปฏิบัติตามไปด้วย นอกจากนี้ผู้ที่อยู่ในแหล่งที่มีการซื้อขายยาเสพติดนั้น อาจจะได้รับการโฆษณาชักจูงคุณภาพของยาเสพติดว่าดีต่าง ๆ นานา ทำให้สมองปลอดโปร่ง เหมาะแก่ การเรียน การทำงาน การชักชวนจะเกิดขึ้นในขณะมีเมามาสุรา เทียวเตร่กัน จึงเกิดการติดยาได้

4.2 เหตุจากการอยากทดลอง ความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลอง อยากรู้จักரசชาติ อยากสัมผัส เป็นสัญชาตญาณอย่างหนึ่งของมนุษย์ ผู้ติดยาเสพติดที่มีความอยากรู้อยากลองเหมือนกัน โดยคิดว่าคงไม่ติดง่าย ๆ แต่เมื่อทดลองเสพยาเข้าไปแล้วมักจะติด เพราะยาเสพติดในปัจจุบัน เช่น เฮโรอีน ติดง่ายมากเพียงเสพยาไม่กี่ครั้งก็ติดแล้ว

4.3 เหตุจากถูกหลอกลวง ยาเสพติดมีรูปร่างต่าง ๆ ทำให้ผู้รับไม่ทราบว่สิ่งที่ตนได้รับเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง คิดว่าเป็นยาธรรมดาไม่มีพิษร้ายแรง ตามที่ผู้ให้หลอกล่อ ผลสุดท้ายกลายเป็นผู้เสพติดไป

4.4 เหตุทางกาย ความเจ็บป่วยทางร่างกาย เช่นต้องถูกผ่าตัดหรือเป็นโรคปวดศีรษะ เป็นโรคประสาท เป็นหิด ได้รับความทรมานทางร่างกาย ผู้ป่วยต้องการบรรเทา พยายามช่วยตนเองมานานไม่หาย จึงหันเหตัวเองเข้าหายาเสพติด จนติดยาในที่สุด

4.5 เหตุจากความคะนอง บุคคลประเภทนี้มีความอยากลอง ซึ่งรู้แน่แก่ใจว่า ยาเสพติดให้โทษไม่ดี แต่ด้วยความคะนองเพราะเป็นวัยรุ่นไม่เกรงกลัวอะไร ต้องการแสดงความเก่งกล้า อวดเพื่อน ขาดความยั้งคิดชักชวนกันเสพยาเสพติด จนติดในที่สุด

4.6 เหตุเพราะสิ่งแวดล้อม สถานที่อยู่อาศัยแออัดหรือเป็นแหล่งส้วมสาธารณะ เศรษฐกิจบีบบังคับปัญหาทางครอบครัว อาทิเช่น สภาพบ้านแคบ สมาชิกในครอบครัวขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ขาดความอบอุ่นจากพ่อแม่ และปัญหาอื่น ๆ นับเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลผลักดันให้ติดยาเสพติดได้อย่างหนึ่ง และยังเป็นอุปสรรคขัดขวางมิให้เลิกใช้ยาเสพติด แม้จะรักษาให้หายขาดก็ไม่ได้เพราะผู้ติดยาที่ได้รับบำบัดจนหายดีแล้วกลับมาอยู่ในสภาพแวดล้อมเก่า ๆ ก็กดดันให้ต้องกลับไปใช้ยาเสพติดอีก

ตารางที่ 1 ผลการจับกุมพ.ร.บ. ยาเสพติดให้โทษของเขตพื้นที่รับผิดชอบ ต.ทุ่งสุขลา ที่ครอบคลุม การจับกุม โดยแยกตามรายปี ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538-2543 (สภ.ต.แหลมฉบัง ฝ่าย เสมียนคดี)

ปี พ.ศ.	จำนวน (ราย)	จำนวน (คน)
2538	97	97
2539	175	181
2540	214	222
2541	249	268
2542	311	332
2543	343	350
2544	179	191

จากการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ ซึ่งเก็บข้อมูลในช่วงเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม 2542 จากนักเรียน นักศึกษาระดับ ม.6 ถึงปริญญาตรี ในสังกัดกระทรวงมหาดไทย จำนวน 36,277 คน จากสถานศึกษาจำนวน 1,071 แห่ง ในพื้นที่ 32 จังหวัดเป้าหมาย ซึ่งนำ ข้อมูลประมาณการ จำนวนผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด พบว่า จากจำนวนนักเรียน นักศึกษา 5,365,942 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.4 โดยส่วนใหญ่เข้าไปเกี่ยวข้องในลักษณะการใช้ยาเสพติด ร้อยละ 5.3 รองลงมาเป็นผู้มีประสบการณ์ในการใช้ร้อยละ 2.7 ผู้ติดยาเสพติดร้อยละ 1.5 ผู้ค้า ยาเสพติดร้อยละ 1.1 ผู้ติดและผู้ค้า ร้อยละ 0.94 และผู้ใช้และค้าร้อยละ 0.85 เมื่อพิจารณาจำแนก

ตามระดับการศึกษา พบว่าส่วนใหญ่อยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 34.2 รองลงมาระดับ
ปวช. ร้อยละ 26.0 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 24.0

ความหมายและความสำคัญของการประเมิน

นักวิชาการและนักการประเมินผลได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการประเมินไว้แตกต่างกัน
และเหมือนกันไว้มากมาย เช่น ไพศาล หวังพานิช (2533, หน้า 24) ได้ให้ความหมายของการ
ประเมินว่า หมายถึง กระบวนการ (process) คุณค่า (worth) คุณภาพ ความถูกต้องเหมาะสมโดย
อาศัยเกณฑ์ (criterion) เป็นหลักหรือกล่าวอย่างสรุปได้ว่าการประเมินคือการพิจารณากำหนดคุณค่า
(to determine the worth of) สิ่งต่าง ๆ ตามเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528, หน้า 87) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมิน หมายถึง การตัดสิน
คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรืออีกนัยหนึ่งการประเมินเป็นกระบวนการให้ได้มาซึ่งสารพันเกณฑ์
สำหรับตัดสินคุณค่า และจุดเน้นของการประเมิน คือ การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็น
ระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศ เพื่อตัดสินสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ

เวลช์ (Welch, 1974) ได้ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่าคือเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิด
เกิดสารสนเทศ เพื่อให้ผู้บริหารใช้ในการตัดสินใจการประเมินโครงการ หมายถึง กระบวนการทาง
วิทยาศาสตร์ หรือการใช้วิธีการวิจัยเพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและมีความเชื่อถือได้ของโครงการ แล้ว
พิจารณาตัดสินว่าโครงการนั้นบรรลุถึงวัตถุประสงค์หรือไม่ และด้วยคุณภาพของความสำเร็จ นั้น
เป็นเช่นไร

ซัชแมน (Suchman, 1987, p. 29) ให้ความหมายเช่นเดียวกับ สมหวัง และเวลช์ คือ
การประเมิน การประเมินหมายถึงการใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หรือการใช้เทคนิคการวิจัย
ทางด้านสังคมศาสตร์เพื่อหาข้อมูลที่เป็นจริงและหรือเชื่อถือได้เกี่ยวกับโครงการเพื่อตัดสินว่า
โครงการดังกล่าวดีหรือไม่ดีอย่างไร หรือเป็นการค้นหาลักษณะของกิจกรรมที่วางไว้ในโครงการ
ประสบผลสำเร็จตรงกับวัตถุประสงค์หรือความมุ่งหมายของโครงการหรือไม่

ประทุม รอดประเสริฐ (2529, หน้า 72) กล่าวว่า การประเมินโครงการ หมายถึง
กระบวนการในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลของการดำเนินโครงการและพิจารณาংশชี้
ให้ทราบถึงจุดเด่นหรือจุดด้อยของโครงการนั้น ๆ อย่างมีระบบแล้ว ตัดสินใจว่าจะปรับปรุงแก้ไข
โครงการนั้นเพื่อการดำเนินต่อไปหรือยุติการดำเนินโครงการนั้น สตัฟเฟิลบีม ของสตัฟเฟิลบีม
(Stufflebeam, 1983 อ้างถึงใน ประสงค์ วรรณพงษ์, 2542, หน้า 30) กล่าวว่า การประเมิน เป็น
กระบวนการของการวิเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกต่าง ๆ
ที่มีอยู่

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วนั้นพอสรุปได้ว่า การประเมินโครงการ หมายถึงวิธีการหรือกระบวนการในการเก็บและรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบคุณค่าของสิ่งที่ต้องการจัดเพื่อพิจารณาจุดเด่นจุดด้อยของโครงการนั้นอย่างมีระบบแล้วนำมาตัดสินคุณค่าโดยเปรียบเทียบตามโครงการเพื่อนำผลเหล่านั้นมาตอบคำถามต่าง ๆ ให้ผู้บริหารทราบว่า ปัญหาและอุปสรรคของโครงการมีอยู่เพียงใด ควรแก้ไขอย่างไรหรือไม่การดำเนินงานนั้นได้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพเพียงใดคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ซึ่งจะต้องมีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ เพื่อทราบผลการประเมินจึงจะเกิดคุณค่าและมีประโยชน์เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ซึ่งจะนำไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานในที่สุด

การประเมินโครงการอย่างมีระบบ ย่อมจะมีส่วนช่วยให้ผู้บริหารโครงการได้ตระหนักถึงคุณภาพของโครงการที่กำหนดขึ้นไว้ว่าจะสามารถสนองตอบ ความต้องการของสังคม หรือสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากน้อยเพียงใดและช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจในการดำเนินการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงโครงการให้มีความถูกต้อง เหมาะสมและส่งผลให้โครงการนั้นดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพบรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ทุกประการ การประเมินโครงการมีความสำคัญตามความคิดของนักวิชาการในหลายแง่มุมด้านคือ คณ็อก (Knox, 1972, p. 199) ได้อธิบายความสำคัญของการประเมิน โครงการไว้ 5 ประการด้วยกัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงเหตุผลที่ชัดเจนของโครงการอันเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญของการตัดสินใจว่าลักษณะใดของโครงการมีความสำคัญมากที่สุด ซึ่งจะต้องทำการประเมินเพื่อหาประสิทธิผลและข้อมูลชนิดใดที่จะต้องเก็บรวบรวมไว้เพื่อการวิเคราะห์

1. เพื่อรวบรวมหลักฐานความเป็นจริงและข้อมูลที่จำเป็นเพื่อไปสู่การพิจารณาถึงประสิทธิของโครงการ
2. เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อเท็จจริงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การสรุปผลของโครงการ
3. เพื่อการตัดสินใจว่าข้อมูลหรือข้อเท็จจริงใดที่สามารถนำมาเอาไปใช้ได้
4. เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ในการพัฒนาปรับปรุงโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

มิตเซล (Mitzel, 1982, pp. 594-595) กล่าวถึง ความสำคัญของการประเมินโครงการไว้ 3 ประการ ได้แก่

1. เพื่อแสดงผลการพิจารณาถึงคุณค่าของโครงการ
2. เพื่อช่วยให้ผู้ตัดสินใจมีการตัดสินใจที่ถูกต้องขึ้น
3. เพื่อการบริการข้อมูลแก่ฝ่ายการเมืองเพื่อใช้ในการกำหนดนโยบาย

จะเห็นได้ว่าการประเมินโครงการเป็นการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เกิดจากการดำเนินงาน

ในโครงการซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนงาน ฉะนั้นการประเมินผลโครงการจึงมีความยากลำบากอยู่ในตัวผู้ประเมินจะต้องพยายามหาข้อเท็จจริงให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงมากที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปใช้ในการตัดสินใจบริหารโครงการให้บรรลุถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการ การประเมินโครงการจะต้องกระทำอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจึงจะทำให้แผนงานที่กำหนดไว้บรรลุถึงเป้าหมายและการตัดสินใจดำเนินงานมีความถูกต้องสมดังคำกล่าวของไวส์ (Weiss, 1972, p. 17) กล่าวไว้ว่า การประเมินโครงการเป็นการวิเคราะห์การดำเนินแล้วนั้นไปใช้ตัดสินใจหลังจากโครงการนั้นได้สิ้นสุดลง แต่ยังสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการตลอดไปได้ด้วย

จุดมุ่งหมายในการประเมินผลโครงการ

1. มุ่งในการติดตาม ตรวจสอบ เพื่อการแก้ไขปัญหาโครงการโดยเฉพาะ
2. มุ่งในการเสนอแนะแนวทางในการตัดสินใจหรือทางเลือกที่ดี เพื่อให้โครงการบรรลุตามจุดมุ่งหมาย และเป้าหมายที่กำหนดไว้
3. เพื่อจัดหาข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ผลการประเมินโครงการ
4. เพื่อจัดหาข้อมูลซึ่งนำไปใช้ในการขอความสนับสนุนที่เกี่ยวกับคุณประโยชน์ และคุณค่าของโครงการ
5. เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจต่อกระบวนการในการดำเนินโครงการทำให้ผลของโครงการน่าเชื่อถือมากขึ้น
6. เพื่อประโยชน์ต่อผู้บริหาร ผู้เกี่ยวข้องและสังคม ได้ทราบผลการดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

ประโยชน์ของการประเมินผลโครงการ

1. ช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์และมาตรฐานการดำเนินงานโครงการให้มีความชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติในการปรับปรุงและพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. ช่วยทำให้การตรวจสอบการใช้งบประมาณและทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล
3. ช่วยให้การดำเนินงานแผนงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ เพราะโครงการเป็นกิจกรรมหนึ่งของแผนงานถ้าได้มีการประเมินผลก็จะทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคและข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการเพื่อการปรับปรุงแก้ไขได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
4. ช่วยในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากผลกระทบ (impact) ของการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้ผลความเสียหายที่เกิดขึ้นมีน้อยที่สุด

5. ช่วยในการตรวจสอบ ควบคุม และติดตามผลการดำเนินงาน โครงการได้อย่างมีคุณภาพ เพราะมีข้อมูลนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (product) จะได้รับการตรวจสอบโดยกระบวนการประเมินผลทุกขั้นตอน ส่วนใดที่มีปัญหาอุปสรรคก็ได้รับการพิจารณา ปรับปรุง แก้ไข ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินงาน โครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. ช่วยในการสร้างขวัญ และกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน โครงการ

7. ทำให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ทราบผล ปัญหาอุปสรรคข้อดี และข้อเสียความเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ โดยหลักการแล้ววัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการมักจะพัฒนามาจากความสนใจของบุคคลหรือองค์การที่เกี่ยวข้องกับโครงการนั้น ๆ ประชุม รอดประเสริฐ (2529, หน้า 82) กล่าวว่า การจัดทำโครงการจะต้องมีการกำหนดความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์การประเมินเป็นลำดับแรก เพราะวัตถุประสงค์เป็นทิศทางในการดำเนินงาน วัตถุประสงค์จะต้องเขียนอย่างชัดเจนและมีความเฉพาะเจาะจงมากที่สุด อนันต์ เกตุวงศ์ (2526, หน้า 23) ให้ความหมายว่า เป็นความปรารถนาในอนาคตที่กำหนดขึ้นและเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่วิธีปฏิบัติ และวิธีดำเนินงานเพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมาย และสงบ ลักษณะ (2524, หน้า 69-70) กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ โดยแบ่งเป็นข้อดังต่อไปนี้

1. เพื่อตรวจสอบว่าโครงการถูกนำมาปฏิบัติจริงสอดคล้องกับข้อกำหนดที่ได้วางแผนล่วงหน้าไว้แล้วเพียงใด

2. เพื่อหาคำอธิบายเกี่ยวกับลักษณะเฉพาะของโครงการและกิจกรรมโครงการ เพื่อให้เห็นว่าโครงการเป็นอย่างไรในสถานการณ์จริงของการปฏิบัติ

3. เพื่อตรวจสอบในระหว่างที่โครงการยังไม่สิ้นสุด ให้ได้ข้อมูลสำหรับการควบคุมการดำเนินงานโครงการว่า ความพยายามทั้งหมดในกระบวนการปฏิบัติตามโครงการนี้ จะสามารถทำให้พบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ ความก้าวหน้าจากผลการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ระยะสั้นเปลี่ยนแปลงอย่างไร เรามีปัญหาและอุปสรรคอะไร ฯลฯ ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินเช่นนี้ จะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติของโครงการได้ทันที ก่อนที่โครงการจะสิ้นสุดลง

4. เพื่อประเมินสิ่งที่มีความสำคัญต่อโครงการ โดยเฉพาะเมื่อมีความยากต่อการวัดผลสัมฤทธิ์ของโครงการ เช่น จัดประสงค์ของโครงการจะบังเกิดในระยะยาวภายหลังการประเมินโครงการ ก็จะเน้นกระบวนการปฏิบัติ เช่น ในการจัดวัสดุ กิจกรรม การบริการ ฯลฯ ว่ามีความพยายามสูงต่ำเพียงใด สิ่งใดจะเข้าเกณฑ์การส่งผลกระทบต่อความสำเร็จอย่างไรบ้าง

5. เพื่อมุ่งทดสอบสมมติฐานว่า การจัดลักษณะเฉพาะของกิจกรรมและวัสดุแบบใดในโครงการที่สามารถทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่พึงประสงค์ได้ นับว่าเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้วางแผนการศึกษาจะได้ข้อสันนิษฐานว่าควรเลือกแนวปฏิบัติแบบใดไปใช้

6. เพื่อนำผลการปฏิบัติตามโครงการ ไปใช้ร่วมกับผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

กรุณา ตติยรัตนากรณ์ (2524 , หน้า 11) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายทั่วไป เพื่อเสนอผู้บริหารเพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการอย่างถูกต้องเหมาะสม

2. จุดหมายเฉพาะเพื่อ

2.1 ประเมินความสอดคล้องระหว่างเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของโครงการกับหลักการและเหตุผล ความต้องการ ตลอดจนจัดปรัชญาอันควรเป็นแหล่งที่มาของเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของโครงการ

2.2 ประเมินความเหมาะสมของทรัพยากรหรือปัจจัยเบื้องต้นที่มีอยู่ว่ามีโอกาสบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด

2.3 ประเมินความเหมาะสมของการทำแผนงานหรือโครงการจุดเด่นจุดด้อยของการดำเนินงาน

2.4 ประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการ

สมาน ก่อแก้วทองดี (2526, หน้า 32) ได้กล่าวถึงการประเมินผลโครงการทั่ว ๆ ไปในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสำเร็จตามเป้าหมาย ประเมินว่าโครงการได้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่เพียงใด

2. คุณภาพ ประเมินคุณภาพของอุปกรณ์ เทคนิค และวิธีการดำเนินงานเทคโนโลยี ตลอดจนผลที่ได้จากการดำเนินการ

3. ค่าทางเศรษฐกิจและการเงิน ประเมินผลการใช้จ่ายในโครงการตรวจสอบบัญชีวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางการเงินที่เกี่ยวกับการดำเนินงาน

4. สมรรถภาพทางการบริหาร เป็นการประเมินความก้าวหน้าของโครงการ ความสามารถในการบริหารของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ปัญหาการบริหารตัวบุคคล งบประมาณที่มีผลต่อการดำเนินงาน

5. ผลกระทบหรือความสำคัญ ประเมินผลที่ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งอาจเป็นผลทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ การประเมินผลในด้านนี้มีความ ยากลำบากและมักจะกระทำเมื่อ

ดำเนินงานตามโครงการเสร็จแล้ว

สำหรับ กิรติ ศรีวิชัย (2525, หน้า 2) ได้กล่าวถึง เหตุผลในการประเมินโครงการดังนี้

1. เพื่อให้เกิดการยอมรับ การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ นั้น บางทีก็มักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือกับบุคลากร กลุ่มต่าง ๆ เท่าที่ควรเพราะเขายังมองไม่เห็นความสำคัญของโครงการว่า จะมีมากน้อยเพียงใด จึงต้องอาศัยการประเมินผลออกมาเป็นหลักฐานยืนยัน

2. เพื่อประโยชน์ในการใช้ทุนอุดหนุน การดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ นั้น จำเป็นต้องใช้งบประมาณซึ่งบางทีก็ได้มาจากหน่วยงานหรือบุคคลภายนอกที่ให้ความอุปถัมภ์ ผู้ให้ความอุปถัมภ์ทางการเงินนี้จึงอยากให้มีการประเมินโครงการว่ามีประสิทธิผลสมควรที่จะได้ทุนอุดหนุนต่อไปหรือไม่

3. เพื่อประโยชน์ในการสนองความต้องการที่จะเก็บข้อมูลของทางราชการ บางทีหน่วยงานราชการเบื้องต้นต้องการข้อมูลจากการประเมินผลการดำเนินงานต่าง ๆ ไปเพื่อประกอบการตัดสินใจในการจัดสรรงบประมาณ ฉะนั้นจึงทำให้หน่วยปฏิบัติต้องประเมินผลการดำเนินงานของตนเองไว้ อย่างไรเสีย เมื่อมีความต้องการขึ้นมาจะได้มีข้อมูลให้ได้

4. เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจของผู้บริหาร การตัดสินใจของผู้บริหารนั้นนับว่ามีความสำคัญมากต่อหน่วยงาน ปกติผู้บริหารจะตัดสินใจอะไร ได้ถูกต้องก็ต้องอาศัยข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลมาเป็นพื้นฐาน หากไม่แล้วก็จะเป็นการตัดสินใจโดยอาศัยสามัญสำนึกซึ่งมีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย

5. เพื่อช่วยให้เจ้าของโครงการได้พัฒนาและปรับปรุงโครงการของตนเองให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ ผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยให้ผู้นำโครงการไปปฏิบัติรู้ว่าการดำเนินงานของตน มีจุดบกพร่องที่ตรงไหน จะได้หาทางแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

6. เพื่อช่วยให้รู้ถึงผลที่เกิดขึ้นนอกจากที่ต้องการ โดยปกตินั้นเมื่อนำโครงการใดไปปฏิบัติโครงการนั้นมักจะก่อให้เกิดผลกระทบอะไรบางอย่างแก่ผู้รับบริการ ที่นอกเหนือจากที่ได้กำหนดเอาไว้ในจุดมุ่งหมายและเราจะรู้ผลกระทบอันนั้นได้ก็ด้วยการประเมินผลแบบที่เรียกว่า goal-free evaluation เท่านั้น

สรุปจุดหมายหลักของการประเมินโครงการ คือ การศึกษาบริบท จุดมุ่งหมายปัจจัยเบื้องต้น กระบวนการดำเนินงานทุก ขั้นตอน ผลผลิตของโครงการและพิจารณาเปรียบเทียบการลงทุนกับผลที่ได้รับว่าคุ้มหรือไม่อย่างไร ทำให้ผู้ประเมินและผู้บริหารทราบถึง

ประสิทธิภาพของการดำเนินการตามโครงการ ตลอดจนอุปสรรค และสาเหตุที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้โครงการมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศรุทวิช ศรีทวิช และคณะ (2527, หน้า 84) กล่าวว่า การประเมินโครงการควรประเมินเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ทราบแต่เนิ่น ๆ ว่าจุดหมายปลายทางนั้นมีทางจะบรรลุหรือไม่มีส่วนใดที่ต้องเร่งขึ้นหรือควรชะลอลง งานใดควรปรับปรุงบ้าง เป็นต้น

จากวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการประเมินโครงการ พอสรุปได้ว่าเป็นการหาแนวทางในการตัดสินใจ มุ่งค้นหาสิ่งทีโครงการจะดำเนินการขณะดำเนินการและดำเนินการไปแล้วอย่างมีระบบต่อเนื่อง จะช่วยให้ผู้ดำเนินโครงการและผู้บริหารสามารถดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงการด้านต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอันจะทำให้โครงการบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รูปแบบการประเมินโครงการ ในการประเมินโครงการนั้นมักจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกัน การประเมินบางเรื่องเน้นที่ประสิทธิผลของโครงการ แต่บางเรื่องเน้นที่ประสิทธิภาพหรือคุณค่าของโครงการและบางเรื่องเน้นที่ความสอดคล้องความคุ้มค่าของโครงการ ซึ่งจุดเน้นที่แตกต่างกันนี้ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528, หน้า 131-202) ได้จำแนกรูปแบบของการประเมินโครงการออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการประเมินที่ชี้จุดมุ่งหมายเป็นหลัก (objective centered evaluation models) ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) สคริฟเวน (Scriven) ครอนบาช (Cronbach)

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่า (judgment evaluation models) ได้แก่รูปแบบการประเมินของสแต็ค (Stake) และโพรวัส (Provus)

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการประเมินที่เน้นการให้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ (decision oriented evaluation models) ได้แก่รูปแบบการประเมินของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) อัลคิน (Alkil) แฮมมอนด์ (Hammond)

การประเมินโครงการยังจำแนกออกเป็นประเภทได้หลายประเภทแตกต่างกันตามเกณฑ์ที่ใช้มีดังนี้

เซคริฟเวน (Scrivan, 1983, pp. 317-318) ได้จำแนกการประเมินโครงการโดยใช้ช่วงเวลาเป็นเกณฑ์ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. การประเมินระหว่างโครงการ (formative evaluation) เป็นการประเมินในขณะที่โครงการกำลังดำเนินงานอยู่โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อมูลที่จำเป็นให้กับผู้บริหารได้ปรับปรุงแก้ไขโครงการให้ดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การประเมินระหว่างโครงการมีคุณค่าต่อกระบวนการวางแผนเป็นอย่างมาก

2. การประเมินเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ (summative evaluation) เป็นการประเมินภายหลังจากการดำเนินงานโครงการได้สำเร็จลงแล้ว และผู้ประเมินวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ผู้มีอำนาจ

ตัดสินใจว่าโครงการนั้นมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด สมควรที่จะดำเนินงานต่อไปหรือไม่

สำหรับรูปแบบในการประเมินโครงการนั้นมีหลายรูปแบบ บางรูปแบบมีความคล้ายคลึงกันมากกล่าวคือ ต่างก็มุ่งเน้นให้เห็นความสำคัญของโครงการ ณ จุดเดียวกัน เช่น ให้ความสำคัญที่ผลผลิตของโครงการ ในขณะที่อีกหลายรูปแบบสับให้มีความสำคัญในทุกส่วนของโครงการอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสมปอง วิสุพงษ์ (2529, หน้า 19) ได้กล่าวว่าอาจสืบเนื่องมาจากการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบอื่นที่มีอยู่แล้ว และอีกประการหนึ่งต้องอาศัยเทคนิคเชิงระบบ (systems approach) เข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะด้วยหลักการแล้วระบบกิจกรรมใดก็ตามจะต้องประกอบด้วยปัจจัย กระบวนการ จัดกระทำปัจจัยและผลผลิต ซึ่งทั้งสามส่วนจะต่อเนื่องกันไปตามลำดับ จึงจะเรียกว่าเป็นระบบการจัดกลุ่มหรือประเภทของการประเมินนั้น ได้พิจารณาจากเกณฑ์หลาย ๆ ประการในที่นี้ได้จัดรูปแบบการประเมินโดยอาศัยลักษณะพฤติกรรมเป็นหลักได้ 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (goal attainment model) เป็นรูปแบบจำลองที่เป็นจุดมุ่งหมาย เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เป็นหลัก รูปแบบที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ รูปแบบในการประเมินของไทเลอร์ (tyler's model) เป็นการวัดพฤติกรรมก่อนและหลังการเรียนรู้หรือการอบรม (per-post measurement of performance) หลักการประเมินโดยยึดหลักวัตถุประสงค์เป็นหลักมี 3 อย่าง คือ กำหนดจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมของการสอนหรือ โครงการเขียนวัตถุประสงค์ของการสอนในรูปพฤติกรรมนักเรียนกำหนดวัตถุประสงค์ของการสอนหรือการอบรมโดยพิจารณาถึงความรู้ความสามารถของนักเรียนก่อนสอน วัฒนธรรมของสังคมและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการประเมินว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ จำเป็นต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการบรรลุผลสามารถตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างการปฏิบัติและวัตถุประสงค์ซึ่งได้กำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่ที่มีข้อจำกัด คือ เน้นวัตถุประสงค์โดยตรงและมองแคบไป อีกทั้งเกณฑ์ในการตัดสินใจการบรรลุวัตถุประสงค์ยังเป็นอัตนัยมาก

2. รูปแบบการตัดสินคุณค่า (judgment model) เป็นรูปแบบที่ต้องอาศัยคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าโดยอาศัยเกณฑ์ภายในและภายนอก

2.1 เกณฑ์ภายใน ได้แก่ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุผลหรือเรียกการประเมินกระบวนการ

2.2 เกณฑ์ภายนอก ได้แก่ ผลของการบรรลุวัตถุประสงค์หรือเรียกการประเมินผลผลิต รูปแบบที่ใช้ในการตัดสินโดยยึดหลักเกณฑ์เป็นหลัก ได้แก่ แบบจำลองของ สเต็ก (Stake's model) และแบบของโพรวิส (Provus's model)

แบบจำลองของ สเต็ก (Stake) แบ่งขั้นตอนการประเมินผลเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนการบรรยาย (description) และการตัดสินคุณค่า (judgment)

ในภาคบรรยายผู้ประเมินจะต้องหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องให้ได้มากที่สุด ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1. เป้าหมายหรือความคาดหวัง (goals or intents) ประกอบด้วย สิ่งนำ (antecedence) ปฏิบัติการ (transactions) และผลลัพธ์ (outcomes)
2. สิ่งที่เป็นจริงหรือสังเกตได้ (observations) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงประกอบด้วยสิ่งนำ ปฏิบัติการ และผลลัพธ์ ในภาคการตัดสินใจคุณค่า จำเป็นต้องใช้เกณฑ์มาตรฐานเพื่อพิจารณาข้อมูลจากเมตริกภาคบรรยายเกณฑ์มาตรฐานนี้อาจมีอยู่ก่อนแล้วหรือตั้งขึ้นใหม่ด้วยคณะกรรมการหรือผู้รับผิดชอบโครงการก็ได้ วัน เดชพิชัย (2526, หน้า 4) ก็ให้เหตุผลว่า โครงการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ซึ่งแนวคิดของ สเต็ก ต่างไปจากแบบจำลองของคนอื่น ๆ ตรงที่ถ้าพบว่าผลผลิตยังไม่ดี ไม่ได้หมายความว่าวางแผนไม่ดีแต่อาจจะบกพร่องที่

องค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การจัดเวลา สภาพแวดล้อม ผู้บริหาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ได้ ข้อดีในการใช้แบบจำลองการประเมินของสเต็ก คือ เสนอวิธีการเป็นระบบ มีมาตรฐานในการประเมินชัดเจน แต่มีข้อจำกัด คือตัวแบบของการประเมินไม่มีวิธีการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมเท่าที่ควรในตารางเมตริก อาจมีการซ้ำซ้อนกันและอาจนำไปสู่การขัดแย้งในโครงการและขัดแย้งกันด้านคุณค่า

3. รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (decision model) เป็นแบบที่สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจ รูปแบบประเภทนี้ได้แก่ แบบจำลองชิป (CIPP model) ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1983 อ้างถึงใน ประสงค์ วรรณพงษ์, 2542, หน้า 1-2) เป็นรูปแบบหรือกระบวนการตัดสินใจเป็นบรรทัดฐานโดยผู้ประเมินจะต้องเสนอข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้ผู้มีอำนาจตัดสินใจเป็นผู้พิจารณาเพื่อการตัดสินใจว่าจะดำเนินการอย่างไรกับโครงการ ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการเป็นสำคัญแล้วผู้ประเมินทำหน้าที่กลั่นกรองวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านั้นเพื่อนำเสนอในการพิจารณาการตัดสินใจโดยผู้บริหารโครงการนั้น

การประเมินโครงการแบบจำลองชิป (CIPP model)

แบบจำลองชิป (CIPP model) ในการตัดสินใจ ซึ่งประกอบไปด้วยการประเมิน 4 ประเภท ได้แก่ การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม (context evaluation) การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (input evaluation) การประเมินกระบวนการ (process evaluation) การประเมินผลผลิต (product evaluation) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เป็นรูปแบบพื้นฐานของการประเมินโดยทั่ว ๆ ไป เป็นการประเมินเพื่อให้ได้มาซึ่งเหตุผล เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยจะเน้นในด้านความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ความต้องการ และเงื่อนไขที่เป็นจริง

ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจ การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อมนี้มีลักษณะเด่น ๆ ที่สำคัญมากมาย จัดเป็นการวิเคราะห์ขนาดใหญ่ เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการประเมินการบรรยาย และการวิเคราะห์บริบทหรือสภาพแวดล้อม นอกจากนี้ยังช่วยให้ทราบถึงตัวแปรที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญสำหรับการบรรลุเป้าหมาย การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อมทำให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลงวัตถุประสงค์โดยอาศัยการวินิจฉัย การจัดเรียงลำดับปัญหาให้สอดคล้องกับความต้องการของที่ประชุมและสถานการณ์

สำหรับวิธีการประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อมมี 2 วิธี ได้แก่ contingency model เป็นการประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม เพื่อหาโอกาสและแรงผลักดันจากภายนอกระบบ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาช่วยพัฒนา ส่งเสริมโครงการให้ดีขึ้น และ congruence เป็นวิธีการประเมินโครงการเปรียบเทียบระหว่างการปฏิบัติจริง กับวัตถุประสงค์ที่วางไว้ การประเมินแบบนี้ทำให้เราทราบว่าวัตถุประสงค์ใดบ้างที่ไม่สามารถจะบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งในการประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อมโดยทั่วไป ควรจะใช้การประเมินทั้งสองวิธีข้างต้น เพราะ congruence จะเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของวัตถุประสงค์ ในขณะที่ contingency model เป็นไปเพื่อการปรับปรุง

กล่าวโดยสรุป การประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม เป็นการประเมินจุดประสงค์ของโครงการ และจุดประสงค์ของกิจกรรม ซึ่งจะช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนในการกำหนดวัตถุประสงค์ โครงการและกิจกรรม

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการจัดหาข้อมูลเพื่อให้ตัดสินใจความเหมาะสมของแผนงานต่าง ๆ ที่จัดขึ้น โดยดูว่าข้อมูลนั้นจะมีส่วนช่วยบรรลุจุดมุ่งหมายของโครงการหรือไม่ ซึ่งมักจะประเมินในด้านต่าง ๆ อันได้แก่ความสามารถของหน่วยงานหรือตัวแทนในการจัดโครงการ ยุทธวิธีที่ใช้ในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ และการได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้องค์กรดำเนินไปได้ เช่น หน่วยงานที่จะช่วยเหลือ เวลา เงินทุน อาคารสถานที่ อุปกรณ์เครื่องมือ ผลที่ได้จากการประเมินปัจจัยเบื้องต้น คือ การวิเคราะห์รูปแบบของวิธีการที่ใช้ในรูปของราคาและกำไรที่จะได้รับ โดยการประเมินด้านอัตราค่าจ้าง เวลา งบประมาณ วิธีการที่มีศักยภาพ แต่ถ้าเป็นการประเมินด้านการศึกษา ผลกำไรอาจจะไม่อยู่ในรูปของตัวเลขก็ได้ การประเมินปัจจัยเบื้องต้นนี้จะช่วยให้ข้อมูลที่ตัดสินใจได้ว่า การตั้งวัตถุประสงค์เชิงปฏิบัติอย่างไร ใช้อัตราค่าจ้างเท่าใด วางแผนและดำเนินการอย่างไร ซึ่งจะแตกต่างจากการประเมินบริบทหรือสถานะแวดล้อม ในแง่ที่ว่า การประเมินปัจจัยเบื้องต้นเป็นการทำเฉพาะกรณีนั้น ๆ และวิเคราะห์ภายในโครงการเท่านั้น

รูปแบบของคำถามที่ใช้มีมากมาย เช่น วัตถุประสงค์จะกำหนดวิธีดำเนินการได้หรือไม่

และจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ วิธีการที่กำหนดสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จะดำเนินการกับยุทธวิธีที่เลือกมาอย่างไร ฯลฯ คำถามต่าง ๆ เหล่านี้จะแสดงถึงความสำคัญของการประเมินข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้นเพื่อจะได้เป็นตัวกำหนดยุทธวิธี เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้โดยคำถามที่ใช้จะมีตั้งแต่ระดับกว้าง ๆ และคำถามเฉพาะ

ดังนั้น การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการประเมินเนื้อหาคุณภาพของบุคลากร ความเหมาะสมของเวลา งบประมาณ อาคารสถานที่ และอุปกรณ์

3. การประเมินกระบวนการ เมื่อแผนดำเนินการได้รับการอนุมัติและลงมือทำการ ประเมินกระบวนการจำเป็นต้องได้รับการเตรียมการเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับ แก่ผู้รับผิดชอบดำเนินการทุกลำดับขั้น การประเมินกระบวนการมีวัตถุประสงค์ใหญ่อยู่ 3 ประการ ประกอบไปด้วย เพื่อหาและทำนายข้อบกพร่องของกระบวนการหรือการดำเนินการตามขั้นตอนที่วางไว้ เพื่อรวบรวมสารสนเทศสำหรับผู้ตัดสินใจวางแผน และเพื่อเป็นรายงานสะสมถึงการปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

สำหรับยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการมีอยู่ 3 วิธี ได้แก่ ประการแรกแสดงให้เห็นหรือกระตุ้นเตือนถึงศักยภาพของทรัพยากรที่ทำให้เกิดความล้มเหลวในโครงการ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในกลุ่มบุคลากรและนักศึกษาวิธีการสื่อสาร การให้เหตุผล ความเข้าใจและเห็นพ้องต้องกันในวัตถุประสงค์ของแผนการโดยผู้เกี่ยวข้องในแผนการนั้น และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากแผนการ ความพอเพียงของแหล่งทรัพยากร อุปกรณ์อำนวยความสะดวก บุคลากร ปฏิทินการปฏิบัติงาน เป็นต้น ประการที่สอง เกี่ยวกับการวางโครงการระหว่างดำเนินโครงการนั้น ประการ สุดท้าย ยุทธวิธีในการประเมินกระบวนการจะบอกลักษณะสำคัญใหญ่ ๆ ของโครงร่างโครงการเป็นต้นว่า มโนทัศน์ต้องการสอนและประมาณของการอภิปรายที่จะมี ในความหมายนี้บรรยายว่าเกิดอะไรขึ้นจริง ๆ สารนิเทศนี้จะเป็นประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกำหนดว่าทำไมวัตถุประสงค์จึงบรรลุหรือไม่บรรลุผล

สำหรับส่วนประกอบที่เป็นหัวใจสำคัญของการประเมินกระบวนการมี 4 อย่าง ได้แก่ การจัดหานักประเมินกระบวนการเต็มเวลา เครื่องมือที่เป็นสื่อในการบรรยายกระบวนการ การร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอระหว่างนักประเมินกระบวนการ และบุคลากรในโครงการหรือแผนงานเอง และการปรับปรุงโครงร่างการประเมินอยู่เป็นนิจสิน

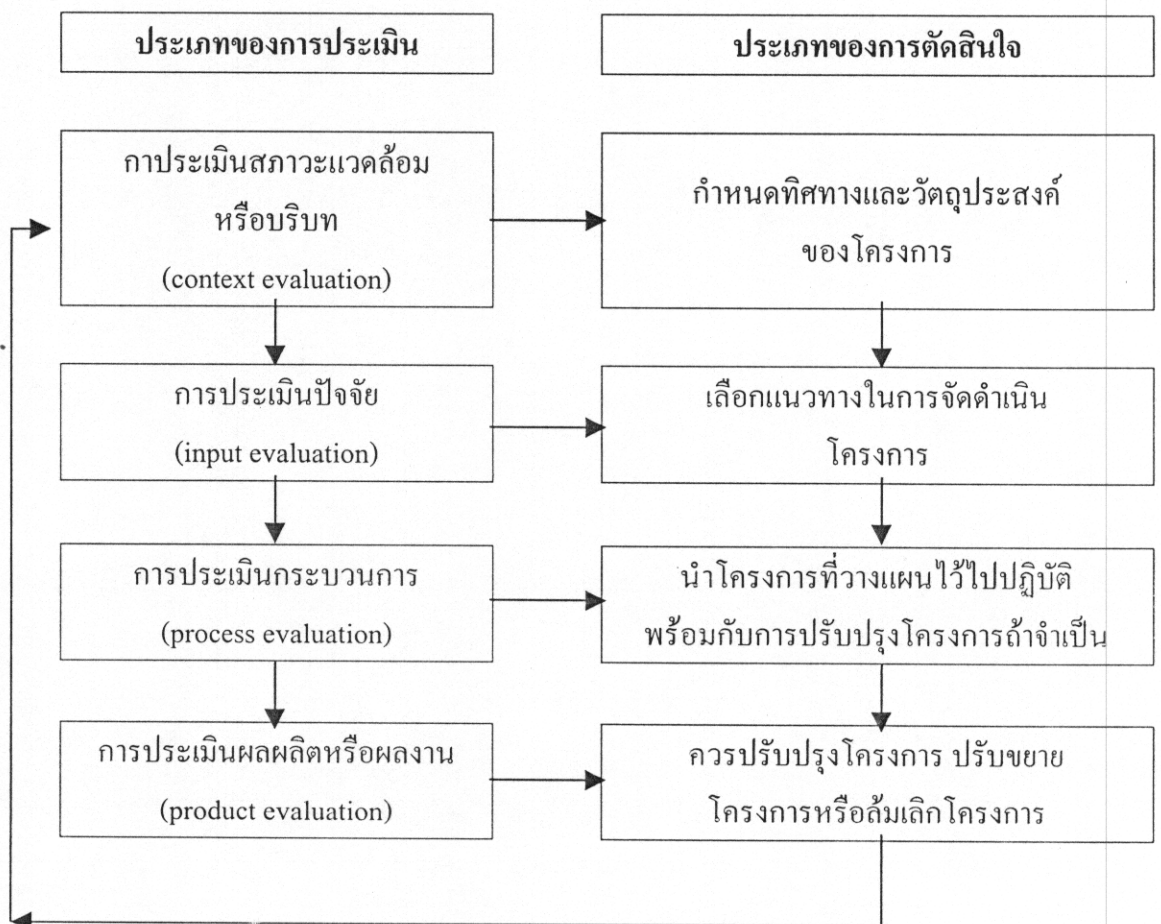
ดังนั้น การประเมินกระบวนการเป็นการประเมินความเหมาะสมของการดำเนินการ การประเมินผล การบริหารงาน และการส่งเสริมการจัดกิจกรรม

4. การประเมินผลผลิต การประเมินผลผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดและแปลความหมายของความสำเร็จ ไม่เฉพาะเมื่อสิ้นสุดวัฏจักรของโครงการเท่านั้น แต่ยังมีความจำเป็นยิ่งในระหว่างการปฏิบัติตามโครงการด้วย ระเบียบวิธีโดยทั่ว ๆ ไป ของการประเมินผลผลิต จะรวมถึงต่อไปนี้

เข้าด้วยกัน คือการดูว่าการกำหนดวัตถุประสงค์นั้นนำไปใช้ได้หรือไม่ เกณฑ์ในการวัดที่สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการทำกิจกรรมคืออะไร เปรียบเทียบผลที่วัดมาได้ด้วยเกณฑ์สมบูรณ์ (absolute criteria) หรือมาตรฐานสัมพันธ์ (relative criteria) ที่กำหนดไว้ก่อนและทำการแปลความ หมายถึง เหตุของสิ่งที่เกิดขึ้น โดยอาศัยรายงานจากการประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อม ปัจจัย และกระบวนการร่วมกัน

ดังนั้น การประเมินผลผลิต เป็นการประเมินประสิทธิผลของโครงการช่วยในการตัดสินใจและดูแลผลสำเร็จของโครงการ

ในการใช้แบบจำลองซีปอย่างเต็มรูปแบบ จะให้ข่าวสารแบบสะสม คือ การตัดสินใจหลักกาประเมินบริบทหรือสภาวะแวดล้อมแล้ว จะเป็นแนวทางสำหรับการประเมินปัจจัยเบื้องต้น การประเมินกระบวนการการประเมินผลผลิตทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับไปถึงการตัดสินใจในการเลือกวัตถุประสงค์ และเลือกแนวทางในการจัดโครงการให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วย ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินและประเภทของการตัดสินใจ

การจัดระดับการประเมินผลโครงการ สามารถแบ่งระดับการประเมินผลโครงการได้ดังนี้
ระดับ 1 ดีเยี่ยม คือ มีการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการทั้งหมดตามรูปแบบ
ทฤษฎีการประเมินผลโครงการอย่างมีระเบียบกฎเกณฑ์ มีการเขียนรายงานประเมินผลโครงการ
อย่างถูกต้องและพิมพ์เผยแพร่ครบถ้วน

ระดับ 2 ดีมาก คือ มีการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการตามรูปแบบทฤษฎี
การประเมินผลโครงการอย่างมีระบบกฎเกณฑ์ มีการเขียนรายงานการประเมินผลอย่างถูกต้องมี
การพิมพ์เผยแพร่ค่อนข้างมาก

ระดับ 3 ดี คือ มีการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการบางส่วน มีการเขียนรายงาน
การประเมินผลเฉพาะวันดำเนินงานโครงการ และพิมพ์เผยแพร่จำนวนน้อย

ระดับ 4 พอใช้ คือ มีการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานโครงการบางส่วน และมีการเขียน
รายงานการประเมินผลแต่ข้อมูลไม่ครบถ้วน

ระดับ 5 ควรปรับปรุงแก้ไข คือ มีการรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานบางส่วนแต่ไม่มีการ
เขียนรายงานการประเมิน

จากการติดตามผลการดำเนินการประเมินผลโครงการของหน่วยงานต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่
จะอยู่ในระดับ 4 และ ระดับ 5

การประเมินศักยภาพในด้านความสามารถเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ เมื่อจัดทำ
โครงการแล้วต้องการประเมินโครงการของตนเอง หรือได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการฝ่าย
ประเมินผลโครงการ ท่านลองตอบคำถามการประเมินศักยภาพตนเอง เพื่อพิจารณาว่าตนเองมี
คุณสมบัติในการเป็นนักประเมินผลโครงการหรือไม่อย่างไร

ลักษณะที่สำคัญของการประเมินโครงการ ในการพิจารณาว่าโครงการใดสมควรที่จะต้อง
มีการประเมินผลหรือไม่นั้นจะต้องพิจารณาถึงลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ เป็นโครงการที่
กำหนดวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายอย่างแน่นอน เป็นโครงการที่กำหนดแนวทางในการดำเนินการ
ไว้ชัดเจน และเป็นโครงการที่มีเหตุผลเกี่ยวเนื่องกับวัตถุประสงค์ของโครงการ ซัมลิส (Somelis,
1978, p. 64 อ้างถึงใน นิศา ชูโต, 2527, หน้า 13) ซึ่งสอดคล้องกับประสิทธิ์ ดงยิ่งศิริ (2524, หน้า
17) ที่กล่าวว่าโครงการที่จะทำการประเมินผลจะต้องมีลักษณะดังนี้ คือมีการกำหนดวัตถุประสงค์
มีความเป็นเอกเทศมีการกำหนดรูปแบบในการปฏิบัติงาน มีการกำหนดสถานที่ในการดำเนินการ
มีระยะเวลาที่เริ่มต้นและสิ้นสุดโครงการ

สมบัติ สุวรรณพิทักษ์ (2531, หน้า 20-22) ได้กล่าวว่า การประเมินผลโครงการจะต้องทำ
การประเมินผลในทุก ๆ ขั้นตอนของกระบวนการ ดังนี้

1. การประเมินก่อนการดำเนินงานเป็นการประเมินผลที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินใจในหลักการและการกำหนดทางเลือกในการดำเนินโครงการ โดยพิจารณาในด้านความเหมาะสมของโครงการ

2. การประเมินผลในระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินผลในช่วงระยะเวลาของการปฏิบัติตามโครงการ เพื่อตรวจสอบผลการดำเนินการว่าเป็นไปตามแผน วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้ดำเนินการแก้ไขให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ เป็นการประเมินผลว่าผลการดำเนินงานตามโครงการถึงระดับที่กำหนดไว้หรือไม่ มีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรที่ทำให้โครงการไม่บรรลุผลสำเร็จเป็นการประเมินผลรวมทั้งหมดตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจนสิ้นสุดโครงการ พร้อมกับเสนอแนะแนวทางในการดำเนินโครงการให้ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องโครงการได้ทราบด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ นิสา ชูโต (2527, หน้า 30-40) ที่กล่าวว่า การประเมินผลโครงการควรเป็นกิจกรรมเบ็ดเสร็จ คือ ไม่ใช่เพียงแค่ประเมินผลการดำเนินงานเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ หรือระหว่างดำเนินงานโครงการเท่านั้น แต่จะต้องทำการประเมินผลโครงการอย่างต่อเนื่อง และผสมผสานใน 3 ลักษณะของการบริหารโครงการ

รูปแบบการประเมินชิปปี เป็นรูปแบบการประเมินที่เป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารโครงการ โดยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดกลุ่มสนใจ เพราะ

1. มีข้อมูลที่ถูกต้อง มีการวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ

2. การประเมินผลที่มีความต่อเนื่องครบวงจร สามารถทำการวิเคราะห์การดำเนินงานได้ ทั้งระบบของโครงการ

3. เป็นการประเมินผลที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ คือ มีการกำหนด หรืออธิบายข้อมูลการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อเสนอผู้บริหารในการตัดสินใจ

นอกจากนั้นแล้วรูปแบบการประเมินชิปปียังสามารถทำการประเมินผลได้สอดคล้องกับการวางแผนและการบริหารโครงการจัดกลุ่มสนใจ คือ

การประเมินก่อนเริ่มโครงการ หรือการประเมินเพื่อวางแผนโครงการ คือ

1. การประเมินสภาพแวดล้อม เป็นการประเมินความต้องการและความจำเป็นในด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง การศึกษา ตลอดจนถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น เป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ของ

โครงการ เช่น สมาชิกกลุ่มสนใจ วิทยากรกลุ่มสนใจ งบประมาณและการดำเนินการ เป็นต้น เพื่อหาทางเลือกในการดำเนินการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์

3. การประเมินระหว่างดำเนินการ เป็นการประเมินกระบวนการต่าง ๆ เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคว่ามีอะไรบ้าง เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

4. การประเมินหลังดำเนินการ เป็นการประเมินผลรวมของโครงการว่าได้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลการดำเนินการคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและขยายการดำเนินการจัดกลุ่มสนใจให้แพร่หลายออกไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานวิจัยในประเทศ เตือนใจ เกตุษา (2531, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการประเมินผลหลักสูตรปริญญาตรี วิชาเอกวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยยึดรูปแบบการประเมินแบบชิปเป็นแนวทางในการประเมินผลวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ทั่วไปของหลักสูตรกำหนดไว้ชัดเจนสามารถนำมาปฏิบัติได้
2. วิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร
3. จำนวนหน่วยกิตที่กำหนดไว้ในแต่ละหมวดวิชาในหลักสูตร กำหนดไว้เหมาะสมดี
4. หลักสูตรควรจะมีมุ่งเน้นให้บัณฑิตสามารถทำงานด้านวัดผลการศึกษาได้ทั้งระดับมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา และระดับอนุบาล มากกว่าที่จะมุ่งเน้นแต่เฉพาะระดับมัธยมศึกษา แต่เพียงระดับเดียว ดังที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฉบับปัจจุบัน

5. ควรเพิ่มเนื้อหาวิชาเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในโรงเรียนทะเบียนประวัติ และการวัดผลและประเมินผลวิชาชีพไว้ในหมวดวิชาเอก

6. ประสิทธิภาพในการสอนของอาจารย์อยู่ในระดับดี

7. บัณฑิตวิชาเอกวัดผลการศึกษา และนักศึกษาฝึกงานด้านการวัดผลการศึกษามีคุณภาพ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ จรรยาบรรณในวิชาชีพ บุคลิกภาพ และมนุษยสัมพันธ์อยู่ในระดับดีมาก

ทองอินทร์ วงศ์โสธรและคณะ (2536, บทคัดย่อ) ประเมินผลแผนป้องกัน ยาเสพติด พ.ศ.2535-2539 ระยะที่ 1 โดยการสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และเจตคติต่อต้านยาเสพติดของกลุ่มเยาวชนในสถานศึกษานอกสถานศึกษารวมทั้งประชากรวัยแรงงานมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ในระดับปานกลางถึงระดับมาก และมีเจตคติในการต่อต้านยาเสพติดในระดับมาก วิธีการและช่องทางในการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า กลุ่มทั้งสามได้รับจากสื่อมวลชนประเภทโทรทัศน์มากที่สุด นอกจากนี้ยังได้รับข้อมูลจากสื่อมวลชนหลายชนิด สื่อบุคคลหลายกลุ่มและ

วิธีการหลาย ๆ อย่างด้วยกัน กลุ่มเยาวชนในสถานศึกษาพบว่าผลการเรียนมีผลต่อความเข้าใจเรื่องยาเสพติด ส่วนเยาวชนนอกสถานศึกษาและวัยแรงงานพบว่าภูมิปัญญาและพื้นฐานการศึกษามีผลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด ตัวแปรสภาพแวดล้อมมีผลต่อการสร้างเจตคติต่อต้านยาเสพติด ในทุกกลุ่ม คือเยาวชนในสถานศึกษา ได้แก่ ปริมาณความรู้ที่ได้รับจากหนังสือเรียน บุคคลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด บุคคลที่ให้คำปรึกษา เยาวชนนอกสถานศึกษา ได้แก่ บุคคลที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดเพียงตัวแปรเดียวที่มีผล และประชากรวัยแรงงานมีตัวแปร ได้แก่ บุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย บุคคลที่ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับยาเสพติด การมีหรือไม่มีผู้ติดยาเสพติดในชุมชน วิธีการและช่องทางในการได้รับข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติดมีผลต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเสพติด โดยในกลุ่มในสถานศึกษาพบว่า สื่อมวลชน สื่อบุคคลไม่มีผล แต่วิธีการบางวิธี มีผล กลุ่มวัยแรงงานพบว่า สื่อมวลชนและวิธีการบางวิธีมีผล แต่สื่อบุคคลไม่มีผล ในการสร้างเจตคติ นั้น กลุ่มในสถานศึกษาประเมินศึกษาพบว่าสื่อมวลชนและบุคคลบางกลุ่มและวิธีการบางอย่างใช้ได้ผล แต่สื่อบุคคลบางกลุ่มมีผล และส่วนประชากรวัยแรงงาน สื่อมวลชนบางชนิด สื่อบุคคลบางกลุ่มมีผลต่อการสร้างเจตคติต่อต้านยาเสพติด

ภัทรา อรัณยนาถ (2529, บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตร การสาธารณสุขชุมชน (ผดุงครรภ์อนามัย) : การศึกษาเฉพาะกรณีโรงเรียนผดุงครรภ์อนามัย ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 9 จังหวัดยะลา โดยศึกษาตามกรอบการประเมินของแบบจำลองชิป (CIPP model) ด้วยการศึกษารายละเอียดจากประชากร 4 กลุ่ม จำนวน 539 คน คือ อาจารย์ 43 คน นักศึกษา 220 คน ผดุงครรภ์อนามัย 165 คน และผู้บังคับบัญชาชั้นต้นของผดุงครรภ์อนามัย 165 คน ผลการวิจัยสรุปว่า การกำหนดวัตถุประสงค์โครงสร้างและเนื้อหาสาระของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องกันในระดับค่อนข้างมาก การประเมินปัจจัยเบื้องต้นด้านผู้สอนและผู้เรียนมีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนี้ ในระดับค่อนข้างมาก ยกเว้นสิ่งประกอบการเรียนการสอน เช่น ตำรา โสตทัศนูปกรณ์ วัสดุอุปกรณ์การฝึกปฏิบัติและสถานที่เรียน พบว่าบางชนิดมีปริมาณค่อนข้างน้อย การประเมินกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนโดยทั่วไปและในระดับรายวิชา ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก มีเพียงบางรายเท่านั้นที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย การประเมินผลผลิตผดุงครรภ์อนามัย ศูนย์อนามัยแม่และเด็ก เขต 9 จังหวัดยะลา มีคุณลักษณะทั่วไปและคุณสมบัติเฉพาะทางวิชาชีพพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตร มีความรู้ความสามาถตรงตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับค่อนข้างมาก

วชิระ น้ำเพชร (2525, บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการประชุมสัมมนาผู้แทนศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรมเพื่อการจัดตั้งชมรมส่งเสริมกิจกรรมการเล่นดนตรีไทย

โดยใช้รูปแบบการประเมินของชิปโมเดล (cipp model) กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้แทน ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม จำนวน 51 คน คณะกรรมการดำเนินการประชุมสัมมนา จำนวน 15 คน และคณะวิทยากร จำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการและแบบติดตามผล การวิเคราะห์ ข้อมูลที่รวบรวมได้โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อเรื่องเป็นคำร้อยละ คำขวัญมโนทัศน์ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินปรากฏว่า วัตถุประสงค์ของโครงการประชุมสัมมนา สอดคล้องกับนโยบายวัฒนธรรมแห่งชาติ นโยบาย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ และความต้องการและความคาดหวังของผู้เข้าร่วมประชุมสัมมนา มีทรัพยากรเพียงพอในการ ดำเนินการจัดประชุมสัมมนาอย่างมีประสิทธิภาพการดำเนินการประชุมสัมมนาเป็นไปตามแผนที่ วางไว้ทุกขั้นตอน ส่วนในเรื่องผลผลิตของโครงการนั้นยังไม่บรรลุเป้าหมายของโครงการ กล่าวคือ ชมรมส่งเสริมกิจกรรมการเล่นดนตรีไทย ซึ่งจัดตั้งขึ้นภายในศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ยังมีจำนวนที่ต่ำกว่าเกณฑ์อยู่มาก

วิศรา วราลักษณ์ (2538, บทคัดย่อ) ศึกษาการเปิดรับข่าวสารความรู้เรื่องสิ่งเสพติดและการ ป้องกันสิ่งเสพติดจากสื่อมวลชนและสื่อบุคคลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจังหวัด เชียงใหม่ พบว่า นักเรียนเปิดรับข้อมูลจากสื่อมวลชนทุกประเภทพอสมควร และมีระดับความรู้ ความเข้าใจพอสมควร ในเนื้อหาการป้องกันสิ่งเสพติด รองลงมาคืออันตรายของสิ่งเสพติดลักษณะ ของผู้ติดยาเสพติด ด้านสื่อบุคคล พบว่า ผู้ที่สนทนาเรื่องสิ่งเสพติดและการป้องกันสิ่งเสพติดมาก ที่สุดคือครู อาจารย์ รองลงมาคือ มารดา และเพื่อสนิท ผู้ที่ทำให้เข้าใจมากที่สุด คือ ครู อาจารย์

สุวณี ชาครีย์วัฒน์ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการประเมินหลักสูตรประกาศนียบัตร พยาบาลศาสตร์ พุทธศักราช 2528 ของกองงานวิทยาลัยพยาบาล กระทรวงสาธารณสุขเป็นการวิจัย เชิงบรรยาย ศึกษาตามกรอบการประเมินของแบบจำลองชิป (CIPP model) โดยศึกษากลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม จำนวน 1,395 คน คือ อาจารย์ 416 คน นักศึกษา 309 คน ผู้สำเร็จการศึกษา 314 คน ผู้บังคับบัญชาชั้นต้น 314 คน ผลการวิจัยพบว่าการประเมินบริบทมีความเหมาะสม การประเมิน บริบทมีความเหมาะสม การประเมินวิจัยเบื้องต้นด้านอาจารย์และนักศึกษา พบว่าปริมาณอาจารย์ ในหมวดวิชาพื้นฐานวิชาชีพ หมวดวิชาชีพพยาบาล กับรายวิชาที่เปิดสอนมีความเหมาะสมในระดับ น้อย ปัจจัยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน มีความเพียงพอในระดับน้อย แต่มีคุณภาพและความ สามารถในระดับมากและผลผลิตของหลักสูตรตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรในระดับมาก

โสภณ กาญจนะ (2529 , บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินโครงการฝึกอบรมครูและ บุคลากรทางการศึกษาประจำการของวิทยาลัยกลุ่มนครหลวง โดยใช้รูปแบบการประเมินของ ชิปโมเดล (CIPP model) กลุ่มตัวอย่างประชากร ได้แก่ นักศึกษาในโครงการอบรมครูและบุคลากร

ทางการศึกษาที่กำลังอบรม อยู่ในปีการศึกษา 2528 และบันทึกในโครงการที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว ซึ่งเข้ารับพระราชทานปริญญาในปีการศึกษา 2527 ผู้บังคับบัญชาของบันทึกและอาจารย์ที่สอนในวิทยาลัยครู เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ผลการประเมินปรากฏว่า วัตถุประสงค์ของโครงการสอดคล้องกับพระราชบัญญัติครู พ.ศ. 2518 และ พ.ศ. 2527 และแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ระยะที่ 4 และระยะที่ 5 หลักสูตรสอดคล้องกับท้องถิ่น ผู้เข้ารับการอบรมส่วนใหญ่เป็นครู ผู้สอนมีความรู้ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก ความคิดเห็นของผู้บังคับบัญชา ของผู้อบรมมีความพอใจในระดับสูงผลการอบรมบรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่วางไว้ทุกประการ

อึ้งฉรา ทองตัน (2536, บทคัดย่อ) ศึกษาการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พบว่า ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวมีผลต่อการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะปัจจัยบ้านแตก การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย และแบบประชาธิปไตยน้อย การคบหาสมาคมกับผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน มีผลต่อการกระทำผิดของเด็ก

อุทัยวรรณ พงษ์บริบูรณ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2533) ของวิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก โดยใช้รูปแบบซีปปี้ (cipp model) พบว่าจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีความชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเอกลักษณ์ในวิชาชีพพยาบาล อยู่ในระดับมาก โครงสร้างของหลักสูตรในเรื่องจำนวนหน่วยกิตรวม หน่วยกิตหมวดวิชา หน่วยกิตกลุ่มวิชา มีความเหมาะสมแต่หน่วยกิตกลุ่มวิชาภาษาและหน่วยกิตหมวดวิชาชีพพยาบาล ยังมีจำนวนหน่วยกิตอยู่ในระดับน้อย สำหรับเนื้อหาสาระของรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรด้านความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ความน่าสนใจและทันสมัย ความเหมาะสมของจำนวนหน่วยกิตกับการจัดการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอน และความมีประโยชน์ในการนำไปประกอบวิชาชีพพยาบาล มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนโดยรวม มีความพร้อมและความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ในด้านกระบวนการผลิตพบว่าการบริหารและการบริการหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลผลิตของหลักสูตรในด้านคุณลักษณะเฉพาะทางวิชาชีพพยาบาลมีคุณลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

ผลงานวิจัยต่างประเทศ อัดัมส์ และกลีตัน (Adams & Gleaton, 1991) ได้ศึกษาแบบแผนของการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาวมอลต้า โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนักเรียนที่มีอายุระหว่าง 11- 17 ปี จำนวน 20,815 คน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่ตอบว่าเคยดื่มเครื่องดื่มที่แอลกอฮอล์มากกว่านักเรียนหญิง นักเรียนชาย ในกลุ่มที่มีอายุน้อยจะเสพยาสูบมากที่สุด ส่วนนักเรียนที่มีอายุน้อยจะติดบุหรี่

และเครื่องมือที่มีแอลกอฮอล์ง่ายต่อการเสพติด

จากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการประเมินโครงการดังกล่าว เป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์มาก และมีวิธีการที่ต้องอาศัยแบบแผนในการรวบรวมข้อมูล หลักฐานและเหตุผลประกอบในการพิจารณาว่าเหมาะสมหรือไม่เหมาะสมเพียงใด โดยอาศัยการวิเคราะห์ระบบ และองค์ประกอบที่จะประเมิน 4 ด้านด้วยกันคือ บริบท(context) ปัจจัยเบื้องต้น (input) กระบวนการ(process) และผลิตภัณฑ์ (product) เพราะทำให้ทราบว่าโครงการที่มีอยู่นั้นได้วางวัตถุประสงค์ไว้เหมาะสมหรือไม่ วิธีการดำเนินงานโครงการมีขั้นตอนใดที่จะต้องปรับปรุงมีปัญหาหรืออุปสรรคเพียงใด และผลิตภัณฑ์ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ควรที่จะต้องแก้ไขหรือปรับปรุงอย่างไร